

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. ректора

Валерій МАРЧЕНКО

«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ

для здобувачів вищої освіти

Галузь знань	<u>02 «Культура і мистецтво»</u>
Спеціальність	<u>025 «Музичне мистецтво»</u>
Освітній рівень	<u>Перший (бакалавр)</u>
Освітня програма	<u>«Звукорежисура»</u>
Вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>

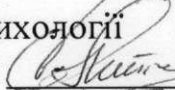
Форма навчання	денна, заочна
Навчальний рік	2024/2025
Кількість кредитів ECTS	6/180
Мова викладання, навчання й оцінювання	українська
Форма підсумкового контролю	екзамен

Розробник:

Гавеля Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології та гуманітарних дисциплін

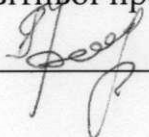
Стаднік Оксана Феліксівна, доктор соціологічних наук, професор кафедри психології та гуманітарних дисциплін

ЗАТВЕРДЖЕНО:

В.о. завідувача кафедри психології та гуманітарних дисциплін Сергій Литвин

Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

ПОГОДЖЕНО з гарантом освітньої програми «Звукорежисура»

Гарант освітньої програми Валентина Грищенко

© Гавеля О.М., 2024
© Стаднік О.Ф., 2024
© НАКККіМ, 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Анотація (опис) навчальної дисципліни (зокрема міждисциплінарні зв'язки):

Навчальна дисципліна «Психолого-педагогічні студії» передбачена ОП «Звукорежисура» зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво», першого (бакалаврського) освітньо-професійного рівня. Відповідно до навчального плану навчальна дисципліна є обов'язковою і вивчається здобувачами вищої освіти на третьому курсі, у 5 семестрі. Формою підсумкового контролю є екзамен. Загальна кількість годин – 180 годин (кредитів ЄКТС – 6).

Денна форма: контактні години – 40 (лекційні), семінарські – 24 год., практичні – 20, модульний контроль – 12 год., для самостійної роботи здобувачів визначено 84 год.

Заочна форма: контактні години – 10 (лекційні), семінарські – 6 год., практичні – 4 год., модульний контроль – 3 год., для самостійної роботи здобувачів визначено 158 год;

Дисципліна є важливою складовою формування теоретичних знань і практичних навичок фахівців у сфері сучасної педагогіки та психології. Навчальна дисципліна «Психолого-педагогічні студії» має міждисциплінарний зв'язок із такими дисциплінами, як «Філософські студії», «Історія української державності і культури».

2. Мета дисципліни – сформувати у здобувачів комплексне розуміння психологічних і педагогічних аспектів розвитку особистості в освітньому середовищі. Дисципліна охоплює теоретичні засади психологічного розвитку, особливості комунікативної взаємодії та емоційного регулювання, а також соціально-психологічні процеси адаптації в навчальному колективі. Програма спрямована на розкриття ролі освітнього середовища у становленні особистості, розвитку мотивації та академічної успішності, формуванні психологічного клімату, а також забезпеченні ефективного подолання стресових факторів та інноваційних змін.

3. Завдання:

- опанувати теоретичні засади психологічних та педагогічних теорій;
- розвинути здатність здобувачів критично й аналітично підходити до розуміння актуальних психологічних і педагогічних проблем;
- розвинути вміння застосовувати психологічну та педагогічну теорію на практиці;
- сформувати навички методологічного підходу до психологічного аналізу;
- навчити здобувачів розуміти суперечності науки, формулювати психологічні проблеми, застосовувати методологічні принципи для їх вирішення, а також генерувати нові ідеї та рішення в нестандартних ситуаціях;
- засвоїти основи формування психологічної стійкості й особистісного розвитку;
- сформувати потребу дотримуватись академічної доброчесності (за ст. 42 Закону України «Про освіту» для здобувачів освіти, що передбачає

самостійне виконання навчальних завдань, а також завдань поточного та семестрового контролю) (відповідно до робочої програми).

4. Компетентності, яких набуває здобувач при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в хореографії, мистецькій освіті, виконавській діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів хореографічного мистецтва і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК7. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК12. Здатність працювати автономно.

ЗК13. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК15. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК16. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

СК17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.

СК18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві, музичній педагогіці..

5. Програмні результати навчання:

ПРН12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН13. Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

ПРН15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно історичні знання з музичного мистецтва.

Програма навчальної дисципліни складається з 6 модулів:

Модуль 1. *Історико-теоретичні основи педагогіки.*

Модуль 2. *Основи української національної педагогіки.*

Модуль 3. *Єдність навчання, виховання та самовиховання у цілісному педагогічному процесі. Практика застосування сучасних освітніх технологій у ЗЗСО та ЗВО.*

Модуль 4. *Теоретичні аспекти психологічного розвитку особистості в освітньому середовищі.*

Модуль 5. *Психологія комунікації та емоційного регулювання в педагогічному процесі.*

Модуль 6. *Соціально-психологічні процеси та адаптація в умовах освітнього середовища.*

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА							
№ з/п	Назва розділу, теми	Обсяг роботи студента, годин					
		Разом	з них:				
	лекції		семінарські	практичні	модульний контроль	самостійна робота	
Модуль 1. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ							
1.1.	Предмет, завдання і методи педагогіки. Інтеграція педагогічних і психологічних знань у діяльності вчителя і педагога.	14	4	2	2		6
1.2.	Українське виховання, його пріоритети та цінності. Генезис прогресивних ідей навчання і виховання в історії вітчизняної та зарубіжної педагогіки.	14	4	2	2		6
	Модульний контроль	2				2	
	Разом за 1 модуль	30	8	4	4	2	12
Модуль 2. ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ							
2.1.	Зміст та структура української етнопедагогіки. Цілісний і гуманний характер системи виховання в українській народній педагогіці.	14	4	2	2		6
2.2.	Розвиток педагогічної думки й освіти в Україні. Просвітницька діяльність видатних українських вчених. Нова українська школа.	14	4	2	2		6
	Модульний контроль	2				2	
	Разом за 2 модуль	30	8	4	4	2	12
Модуль 3. ЄДНІСТЬ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА САМОВИХОВАННЯ У ЦІЛІСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЗСО ТА ЗВО							
3.1.	Поняття про дидактику, її історичний розвиток і сучасний стан. Сучасні освітні технології.	14	2	2			10
3.2.	Форми організації навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти. Контроль і оцінювання результатів навчально-виховної діяльності здобувачів загальної середньої та вищої освіти.	14	2	2	2		8
	Модульний контроль	2				2	

	Разом за 3 модуль	30	4	4	2	2	18
Модуль 4. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ							
4.1.	Онтогенетичні стадії психологічного розвитку особистості та роль освітнього середовища	9	2	2			5
4.2.	Психологічні механізми навчальної мотивації та її вплив на академічну успішність	9	2		2		5
4.3.	Психологічний клімат освітнього середовища як фактор розвитку особистості	10	2	2			6
	Модульний контроль	2				2	
	Разом за 4 модуль	30	6	4	2	2	16
Модуль 5. ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЕМОЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ							
5.1.	Психологічні основи комунікативної взаємодії між викладачем та студентом: бар'єри та шляхи їх подолання	9	2	2	2		3
5.2.	Емоційна регуляція в навчальному процесі: вплив на когнітивні функції та запам'ятовування	11	2		2		7
5.3.	Психологічні стратегії подолання стресу в студентів та педагогів: методи і технології релаксації	8	2	2			4
	Модульний контроль	2				2	
	Разом за 5 модуль	30	6	4	4	2	14
МОДУЛЬ 6. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА АДАПТАЦІЯ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА							
6.1.	Соціальні ролі та міжособистісні взаємини у навчальному колективі: вплив на соціалізацію і розвиток	7	2		2		3
6.2.	Методи емпіричних досліджень у педагогічній психології: спостереження, експеримент, інтерв'ю та анкетування	10	2	2			6
6.3.	Когнітивні та ціннісні особливості сучасного студентства: вплив поколінних відмінностей на педагогічний підхід	7	2		2		3
6.4.	Психологічна адаптація до інноваційних змін у навчальному середовищі: чинники та підтримка студентів	4	2	2			
	Модульний контроль	2				2	
	Разом за 6 модуль	30	8	4	4	2	12

РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ		180	40	24	20	12	84
ЗАОЧНА ФОРМА							
№ з/п	Назва розділу, теми	Обсяг роботи студента, годин					
		<i>з них:</i>					
		Разом	<i>лекції</i>	<i>семінарські</i>	<i>практичні</i>	<i>модульний контроль</i>	<i>самостійна робота</i>
Модуль 1. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ							
1.1.	Предмет, завдання і методи педагогіки. Інтеграція педагогічних і психологічних знань у діяльності вчителя і педагога.	15	2				13
1.2.	Українське виховання, його пріоритети та цінності. Генезис прогресивних ідей навчання і виховання в історії вітчизняної та зарубіжної педагогіки.	15			2		13
	Модульний контроль						
	Разом за 1 модуль	30	2		2		26
Модуль 2. ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ							
2.1.	Зміст і структура української етнопедагогіки. Цілісний і гуманний характер системи виховання в українській народній педагогіці.	14					14
2.2.	Розвиток педагогічної думки й освіти в Україні. Просвітницька діяльність видатних українських вчених. Нова українська школа.	16		3			13
	Модульний контроль						
	Разом за 2 модуль	30		3			27
Модуль 3. ЄДНІСТЬ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА САМОВИХОВАННЯ У ЦІЛІСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЗСО ТА ЗВО							
3.1.	Поняття про дидактику, її історичний розвиток і сучасний стан. Сучасні освітні технології.	14	1				13
3.2.	Форми організації навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти. Контроль і оцінювання результатів навчально-виховної діяльності здобувачів загальної середньої та вищої освіти.	15	1	1			13
	Модульний контроль					1	
	Разом за 3 модуль	30	2	1		1	26

Модуль 4. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ							
4.1.	Онтогенетичні стадії психологічного розвитку особистості та роль освітнього середовища	10	1	1			8
4.2.	Психологічні механізми навчальної мотивації та її вплив на академічну успішність	10			1		9
4.3.	Психологічний клімат освітнього середовища як фактор розвитку особистості	10	1				9
	Модульний контроль						
	Разом за 4 модуль	30	2	1	1		26
Модуль 5. ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЕМОЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ							
5.1.	Психологічні основи комунікативної взаємодії між викладачем і студентом: бар'єри та шляхи їх подолання	10	1	1			8
5.2.	Емоційна регуляція в навчальному процесі: вплив на когнітивні функції та запам'ятовування	10			1		9
5.3.	Психологічні стратегії подолання стресу у студентів та педагогів: методи і технології релаксації	10	1				9
	Модульний контроль						
	Разом за 5 модуль	30	2	1	1		26
МОДУЛЬ 6. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА АДАПТАЦІЯ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА							
6.1.	Соціальні ролі та міжособистісні взаємини у навчальному колективі: вплив на соціалізацію і розвиток	6					6
6.2.	Методи емпіричних досліджень у педагогічній психології: спостереження, експеримент, інтерв'ю та анкетування	8	1				7
6.3.	Когнітивні та ціннісні особливості сучасного студентства: вплив поколінних відмінностей на педагогічний підхід	8		1			7
6.4.	Психологічна адаптація до інноваційних змін у навчальному середовищі: чинники та підтримка студентів	7					7
	Модульний контроль	1				1	
	Разом за 6 модуль	30	1	1		1	27
	РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ	180	10	6	4	2	158

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1.

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1.1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І МЕТОДИ ПЕДАГОГІКИ. ІНТЕГРАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ І ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ І ПЕДАГОГА.

Анотація до лекції 1.1

Предмет і завдання педагогіки як науки. Педагогіка як сукупність теоретичних і прикладних наук, що вивчають процеси виховання, навчання і розвитку особистості. Термін походить від грецького слова *παιδαγωγική* – майстерність виховання.

Основні етапи виникнення й розвитку педагогіки. У Давньому Вавилоні, Єгипті, Сирії “пайдагогос” найчастіше були жерці, а в Давній Греції – найрозумніші, найталановитіші вільнонаймані громадяни: педономи, педотриби, дидаскали, педагоги. У Давньому Римі цю роботу доручали державним чиновникам, які добре оволоділи науками. У середні віки педагогічною діяльністю опікувались переважно священики, ченці, однак у міських школах та університетах – дедалі частіше люди зі спеціальною освітою. У Давньоруській державі педагогів називали “майстрами”. У своєму розвитку педагогіка пройшла такі стадії: народна педагогіка – духовна педагогіка – світська педагогіка.

Аналіз основних педагогічних категорій та понять. Їх основний зміст. Сутність понять “виховання в широкому й вузькому значенні”. Цілісний характер системи педагогічних наук.

План

1. Педагогіка як наука про виховання, навчання та розвиток особистості.
2. Виникнення та історія розвитку педагогіки. Народна, духовна та світська педагогіка.
3. Категорії педагогічної науки.
4. Система педагогічних знань.
5. Напрями та течії зарубіжної педагогіки.
6. Методологічні засади педагогіки.

Анотація до лекції 1.1(2)

Систематичний підхід до визначення дитячого організму: дитина, її внутрішні природні сили й соціальне середовище. Поняття про визначальну роль виховання в розвитку дитини. Можливості психолого-педагогічного впливу вчителя на розвиток і формування особистості. Особливості формування потреб дітей у різні вікові періоди їхнього життя. Проблема дитячої обдарованості, типи, сила й повнота її виявлення, основні критерії талановитості. Взаємозв'язок когнітивних і особистісних чинників у розвитку обдарованості.

Значення діяльності як одного з провідних чинників розвитку особистості.

Місце педології в розвитку педагогічних знань про індивідуальність дитини, можливості розвитку її природних здібностей.

Поняття “особистість”, “індивід”, “індивідуальність”, “людина”. Особливості фізіологічного та психічного розвитку пов’язані з анатомо-фізіологічним дозріванням організму (його органів, центральної нервової системи, залоз внутрішньої секреції). Психічний розвиток є процесом, що розгортається в часі і характеризується як кількісними, так і якісними змінами. Внаслідок цього вікова періодизація (класифікація) здійснюється через поділ цілісного життєвого циклу людини на вікові відрізки (періоди), що вимірюються роками. Вікова періодизація, що використовується в педагогіці: молодший, середній, підлітковий шкільний та юнацький вік.

Поняття *акселерація*, *акцелерація* (від лат. *accelegratio* – *прискорення*); *ретардація* (лат. *retardatio* – затримання) – фізичне й інтелектуальне відставання дитини в розвитку.

План

1. Психолого-педагогічний вплив вчителя на розвиток і формування особистості учня.
2. Сучасні теорії вікового розвитку особистості.
3. Особливості формування потреб дітей у різні вікові періоди їхнього життя.
4. Особливості роботи з дітьми з аутизмом.
5. Педологія як наука про розвиток і формування індивідуальності дитини.
6. Проблема дитячої обдарованості, типи, сила й повнота її виявлення, основні критерії обдарованості.

Семінарське заняття до теми 1.1

Мета: формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань і компетенцій у діяльності вчителя та педагога. Розуміння предмету, завдань і методів педагогіки, особливостей психічного розвитку здобувачів освіти як процесу, що розгортається в часі і характеризується як кількісними, так і якісними змінами.

1. Предмет педагогіки як науки. Завдання педагогіки.
2. Вікові особливості психічного розвитку здобувачів освіти.
3. Методологічні засади педагогіки. Загальна характеристика методів, педагогічних та історико-педагогічних досліджень.
4. Методи науково-педагогічного дослідження: анкетування, педагогічного експерименту, вивчення шкільної документації та учнівських робіт, рейтингу й самооцінки, узагальнення незалежних характеристик, психолого-педагогічного тестування, соціометрії, аналізу результатів діяльності учня, реєстрування, ранжирування.
5. Метод педагогічного спостереження. Метод бесіди.
6. Етапи педагогічного дослідження.
7. Фундаментальні дослідження. Прикладні дослідження.
8. Теоретичне дослідження та його методи: вимірювання, моделювання реальних педагогічних процесів.

9. Самоспостереження й самоаналіз як методи педагогічної діагностики і науково-педагогічного дослідження.

Література: 1, 4, 6, 10, 36, 64, 65.

Практичне заняття до теми 1.1

Мета: формування у здобувачів практичних умінь у діяльності вчителя і педагога, вміння здійснювати вікову періодизацію (класифікацію) через поділ цілісного життєвого циклу людини на вікові відрізки (періоди), що вимірюються роками.

Практичне завдання

1. Визначте, що таке акселерація в біології розвитку та в антропології?
2. Розкрийте особливості прискорення темпів індивідуального росту й розвитку дітей і підлітків порівняно з попередніми поколіннями.
3. Визначте, коли темп акселерації досягає максимуму в період статевого дозрівання?
4. Поясніть, що означає ретардація?
5. Розкрийте суть біогенетичного закону в біології та в психології та педагогіці.
6. Охарактеризуйте найбільш поширені теорії вікового розвитку сучасної людини.
7. Визначте поняття аутизм і шляхи впливу на аутичну особистість засобами педагогічного впливу.

Література: 1, 4, 10.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.1

1. Охарактеризуйте педагогіку як науку.
2. Що вивчає дисципліна «Педагогіка»?
3. Що є предметом «Педагогіки»?
4. Назвіть основні завдання педагогіки.
5. Розкрийте сутність основних функцій педагогіки вищої школи та педагогічної майстерності викладача.
6. Охарактеризуйте основні поняття педагогіки.
7. Назвіть основні тенденції розвитку педагогіки в сучасних умовах.
8. Як геліогенна теорія вбачає причину виникнення такого явища, як акселерація дітей?
9. Як гетерозійна теорія пояснює причину виникнення такого явища, як акселерація?
10. Як урбанізаційна теорія пояснює причину виникнення такого явища, як акселерація?
11. Як нітритивна теорія розглядає причину виникнення такого явища, як акселерація?
12. Поясніть зв'язок спадковості та соціального розвитку особистості.
13. Визначте потреби й становлення свідомості дітей різних вікових груп.
14. Визначте глобальні освітні тенденції (мегатенденції).

Література: 1, 4, 10, 36, 64, 65.

Тема 1.2. УКРАЇНСЬКЕ ВИХОВАННЯ, ЙОГО ПРІОРИТЕТИ

ТА ЦІННОСТІ. ГЕНЕЗИС ПРОГРЕСИВНИХ ІДЕЙ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація до лекції 1.2

Вплив менталітету народу на формування національної системи виховання. Проблеми гуманістичного виховання молоді в сучасній Україні. “Традиційне” та “інноваційне” виховання. Особливості виховання української інтелектуальної еліти. Основи змісту виховання. Принципи виховання. Виховний ідеал сучасного українця. Теорія “громадського виховання” і “трудової” школи. Теорія “вільного” виховання. Концепція “нового” виховання, зміст діяльності “нових шкіл”.

План

1. Принцип природо відповідності у вихованні (Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, Я. Козельський, Й. Песталоцці, А. Дістервег).
2. Вивчення рідної мови, фольклору, національних традицій як основа виховання дітей (І. Вишенський, Я. Коменський, А. Дістервег, Т. Шевченко, М. Міхновський).
3. Проблеми гуманістичного виховання молоді в сучасній Україні.
4. Українське виховання, його пріоритети та цінності.

Анотація до лекції 1.2 (2)

“Велика дидактика” Я.А.Коменського як підсумок і узагальнення педагогічних надбань у теорії та практиці XVII ст. Педагогічна концепція Я.А.Коменського. Поняття: "педагогічна концепція", "ідея загальної освіти", "пансофія", "дидактика й естетика", "класно-урочна система". Вікова періодизація розвитку дітей і система шкіл за Я.А.Коменським.

План

1. “Велика дидактика” Я.А.Коменського як підсумок і узагальнення педагогічних надбань у теорії та практиці XVII ст.
2. Педагогічна концепція Я.А Коменського – складова частина його внеску в перетворення суспільства.
3. Концепція пансофії, її співзвучність із сучасною тенденцією інтеграції наукових дисциплін у ЗВО та навчальних предметів у школі.
4. Вікова періодизація розвитку дітей і система шкіл за Я.А.Коменським.

Семінарське заняття до теми 1.2

Мета: ознайомити здобувачів з основними тенденціями історичного розвитку педагогіки. Домогтися засвоєння студентами основних понять: "принцип природо відповідності", "національні традиції", "ідея "вільного виховання", "інтерес до навчання". Розкрити процес формування нової, як національно-демократичної, системи виховання й перехід до традиційно-християнської стратегії виховання.

План

1. Ідея “вільного” виховання в історії педагогіки (Ж.-Ж. Руссо, М. Монтессорі, К. Вентцель, С. Русова та ін.).
2. Проблема формування інтересу до навчання в педагогічній спадщині

М. Квінтіліана, А. Дістервега, Г. Ващенко.

5. Поєднання навчання з продуктивною працею (Д. Беллерс, Г. Сковорода).

6. М. Міхновський про стан освіти на українських землях початку ХХ ст. та про необхідність впровадження навчання учнів українською мовою.

Проблемні питання

1. Визначити, чи можна вважати правильним твердження про те, що зміст принципу природо відповідності розкривається такою дефініцією: “Природо відповідність у педагогіці – це таке положення, при якому дітей виховують через активну рухову діяльність, на природі, у спартанських умовах?” Дайте розширену відповідь.

2. Через рідну мову, знання фольклору, традицій формується національний менталітет. Розкрити, якою мірою сприяють вихованню української свідомості сучасні українські та російські пісні, американські фільми, реклама американських, турецьких та китайських товарів?

3. Ідею вільного виховання вперше реалізував видатний давньогрецький філософ і педагог Сократ. Відомо, що він збирав на майдані юрбу вільних від житейських проблем, здорових, заможних і розумних молодиків і вів із ними цікаві дискусії на різні етичні теми. Він не обмежував таке спілкування рамками навчальної програми, навчального плану, розкладом тощо. Чи може зараз на уроці учитель дозволити собі вести сократичну бесіду?

4. Теоретичні підходи щодо визначення шляхів формування інтересу до навчання в учнів розроблялися педагогами багато століть і ще й досі є актуальною проблемою. Може виникнути думка, що це вічна педагогічна проблема. Або, навпаки, скластися враження, що педагоги рухаються не в тому напрямку? Яка ваша думка з цього приводу? Дайте розширену відповідь.

5. У чому сутність сучасного українського виховання, яка його головна мета?

6. Якої думки був Г.Г.Ващенко щодо необхідності розбудови власної національної освіти й виховання молоді в Україні? Охарактеризуйте “Проект системи освіти в самостійній Україні” (1917 р.), запропонований Г.Г.Ващенко.

7. Визначте основні напрями виховання, їх сучасний зміст і шляхи реалізації.

8. У чому суть таких принципів українського виховання: гармонійності, культуро відповідності, народності?

9. Яку систему цінностей покладено в основу українського національного виховання?

10. Визначте громадянський і національний аспекти змісту виховання.

Література: 1, 4, 10, 36.

Практичне заняття до теми 1.2

Мета: формування у здобувачів практичних умінь і компетенцій з методики викладання у закладах у закладах загальної середньої та вищої освіти, навичок класифікації сучасних наук і визначення місця педагогіки та психології

у цій структурі, оволодіння організаційно-правовими засадами наукової діяльності в Україні.

Практичне завдання

1. Назвіть етапи педагогічного дослідження.
 2. Визначте сутність і взаємозв'язок понять: «методологія», «метод», «методика дослідження».
 3. Визначте методологічні характеристики педагогічних досліджень.
 4. Назвіть нові підходи до розробки сучасних педагогічних досліджень.
- Література: 1, 4, 10, 36, 64, 65.*

Завдання для самостійної роботи до теми 1.2

1. Розкрийте основні підходи до створення теорії педагогіки вищої школи та педагогічної майстерності викладача.
2. Визначте основи інтелектуального, культурного, духовного, соціального, правового, економічного розвитку суспільства та держави засобами освіти.
3. Окресліть основні напрями модернізації національної системи освіти і підготовки науково-педагогічних кадрів у контексті сучасного євроінтеграційного поступу України.
4. У чому полягає значення педагогічної та теоретичної спадщини Я.А. Коменського у становленні педагогіки як науки?
5. Дайте характеристику найдавніших ідей української національної педагогіки, що були запозичені Я.А. Коменським для розробки нового ґрунтового вчення про сутність, основні принципи й методи навчання, класно-урочну систему.
6. Проаналізуйте рівень впливу християнських та сенсуалістичних ідей на формування світогляду Я.А. Коменського.
7. Визначте головні засоби дисциплінування учнів за Я.А. Коменським. Чи пропонував він фізичне покарання учнів? Обґрунтуйте свою думку.
8. Розгляньте найважливіші питання педагогічної науки, вирішенню яких присвятив своє життя Я.А. Коменський.

Література: 1, 4, 10, 36, 64, 65.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи у формі тестового завдання для оцінки теоретичних знань. Загальна максимальна оцінка за модульний контроль становить 2 бали (кожна відповідь матиме вагу 0,4 бали).

Тести

1. Педагогіка як наука вивчає:

- а. Процеси виховання навчання й розвитку особистості
- б. Системи, які опосередковано стосуються навчання
- в. Ритуали, що пов'язані з вихованням підростаючого покоління, нормами поведінки

2. Етнопедагогіка охоплює:

- а. Педагогічну думку, яка стала складовим елементом філософії
- б. Сімейні традиції (трудові, моральні, мистецькі) стосовно конкретного етносу
- в. Емпіричні педагогічні знання без належності до конкретної етнічної спільноти

3. Дидактика – це:

- а. Розділ педагогіки, що розробляє теорію виховання в школі, обґрунтовує і розкриває зміст, закономірності, принципи і методи, організаційні форми виховання тощо
- б. Розділ педагогіки, що розробляє теорію освіти й навчання в школі, обґрунтовує й розкриває зміст, закономірності, принципи і методи, організаційні форми виховання тощо
- в. Складова психології, що розробляє теорію психоаналізу.

4. Поняття “модерація” означає:

- а. Переваги групової форми роботи
- б. Формування позитивної установки по відношенню один до одного
- в. Регулювання, управління, керівництво

5. Функція теоретичного обґрунтування змісту, принципів, методів і форм навчання та виховання передбачає:

- а. Виявлення передового й новаторського педагогічного досвіду
- б. Розкриття змісту й технології реалізації
- в. Побудову моделей реформування педагогічної діяльності

МОДУЛЬ2.

ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Тема 2.1. ЗМІСТ І СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ. ЦІЛІСНИЙ І ГУМАННИЙ ХАРАКТЕР СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Анотація до лекції 2.1

Розкриття значення народної педагогіки як галузі педагогічних знань і досвіду народу, що виявляється в домінуючих у нього поглядах на мету, завдання, засоби і методи виховання й навчання. Вплив етнонаціональних процесів епохи глобалізації на формування української етнопедагогіки. Зв'язок етнопедагогіки з конкретною етнічною належністю педагогічних традицій. Етнопедагогіка досліджує можливості й ефективні шляхи реалізації прогресивних педагогічних ідей народу в сучасній науково-педагогічній практиці, способи встановлення контактів народної педагогічної мудрості з педагогічною наукою, аналізує педагогічне значення явищ народного життя і визначає їх відповідність сучасним завданням виховання. Поняття “етнопедагогіка” пов'язане з конкретною етнічною належністю педагогічних традицій. Цей термін у педагогічну науку було запроваджено Г. Волковим у 60-х роках ХХ століття.

План

1. Етнопедагогічна система як цілісний вияв педагогічних знань, ідей, поглядів і переконань, принципів, форм і методів взаємодії дорослих і підростаючого покоління.

2. Вплив етнонаціональних процесів епохи глобалізації на формування української етнопедагогіки.

3. Зв'язок етнопедагогіки з конкретною етнічною належністю педагогічних традицій.

Анотація до лекції 2.1 (2)

“Гуманізація” та “гуманітаризація”: поняття, співвідношення та шляхи впровадження в освіту. Ідеал виховання як уявлення про взірць людської поведінки і стосунки між людьми, що виходять із розуміння мети життя. Ідеал виховання, заснований на реалізації завдань всебічного розвитку особистості та залежить від умов життя й діяльності людини, від особливостей власного досвіду. Він характеризується змістом, структурою і дієвістю. Зміст ідеалу – це те, які якості особа вважає ідеальними і в яких героях або людях вони втілені. Структура ідеалу – це рівень його узагальнення. Дієвість ідеалу – це ступінь його впливу на поведінку особи. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи, виховні ідеали.

План

1. Поняття «гуманізація» та «гуманітаризація».
2. Цілісний і гуманний характер системи виховання в українській народній педагогіці.
3. Ідеал національного виховання за Г.Ващенком.
4. Ідеал виховання в українській народній педагогіці.
5. Освіта в умовах воєнного стану: виховні ідеали.

Семінарське заняття до теми 2.1

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти зі змістом та структурою української етнопедагогіки. Засвоїти зміст української етнопедагогіки, яка містить такі розділи педагогічних знань як народне дитинознавство, батьківська і родинна педагогіка, народна дидактика і народна педагогічна деонтологія.

План

1. Народна педагогіка (етнопедагогіка) як основа наукової української педагогіки.
2. Основні етапи становлення і розвитку етнопедагогіки.
3. Народне дитинознавство.
4. Батьківська педагогіка.
5. Родинна педагогіка.
6. Народна дидактика.
7. Народна педагогічна деонтологія.

Література: 1, 4, 10, 36, 61, 63, 64, 65.

Практичне заняття до теми 2.1 (2)

Мета: формування у здобувачів вищої освіти практичних умінь та компетенцій з методики виховання у закладах загальної середньої та вищої освіти на основі використання принципів української народної педагогіки.

План

1. Цілісний і гуманний характер системи виховання в українській народній педагогіці.
2. Поняття родинна педагогіка (фамілістика).
3. Відновлення заповідей батьківської педагогіки (шанувати батьків, свою родину; слухатися старших людей і членів сім'ї; готувати дітей у соціальному й матеріальному плані до подружнього життя; формування педагогічної культури батьків; оволодіння батьками основами педагогічної майстерності).

Практичне завдання

У рамках деонтології виділяють такі чинники:

1. знати та наслідувати заповіді предків
2. дотримуватися законів життя
3. шанувати свій родовід
4. вивчати історію та культуру свого народу
5. любити і знати рідну мову
6. шанувати батьків, родичів, інших людей
7. цінувати рідне національне середовище
8. бути вірним народним традиціям, звичаям, обрядам
9. поважати національні символи
10. виявляти гуманізм, порядність, милосердя, совісність, відповідальність, обов'язковість, толерантність
11. виявляти працелюбність

Визначте, як актуалізуються ці чинники в умовах сьогодення.

Література: 1, 4, 10, 36, 61, 64, 65.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.1

У структурі етнопедагогіки виділяють такі основні компоненти:

1. Народне дитинознавство, сутністю якого є вивчення дитини: особливостей її фізичного, психічного та соціального розвитку.
2. Народна дидактика розкриває зміст народних повчань, напучувань, настанов, роз'яснень; допомагає дитині, молодій людині пізнати світ, природу, довкілля, зокрема соціальне середовище, надбання свого народу.
3. Педагогічна деонтологія (грец. deontos – необхідне, потрібне) – вивчає обов'язковість дотримання та виконання встановлених правил поведінки, які вироблені певним народом, соціальною спільнотою, членом якої є дитина, доросла людина.

Охарактеризуйте кожний з означених компонентів та їх роль у розвитку української педагогіки.

Література: 1, 4, 31, 64, 65.

Тема 2.2. РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ Й ОСВІТИ В УКРАЇНІ. ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Анотація до лекції 2.2

Методологічно-філософська основа національного виховання як невід'ємний компонент усіх ланок і форм системи освіти. Принципи єдності держави, народу, мови, культури та системності в освіті.

Коріння української педагогічної культури сягає часів трипільської культури, антів, скіфів і періоду давньоруської державності. Початкову освіту забезпечували монастирські, церковні школи та школи грамоти. В епоху XVI–XVIII століть значний внесок у розвиток педагогічної думки зробили такі постаті, як Іван Вишенський, який відстоював навчання рідною мовою, та Григорій Сковорода, представник етико-гуманістичного напрямку.

Першими закладами вищої освіти стали Острозька школа-академія та Києво-Могилянська академія. Козацька педагогіка поєднала героїко-патріотичні традиції з підготовкою фізично загартованих, вільних і духовно сильних особистостей. У XIX–XX століттях педагогічну думку розвивали такі діячі, як Іван Франко та Христина Алчевська, які пропагували національні та демократичні ідеї в освіті.

Українська педагогіка завжди будувалася на традиціях народної культури, духовності та прогресивних ідеях, що є фундаментом сучасної системи освіти.

План

1. Зародження систематичного навчання в період формування давньоруської державності.
2. Школа та педагогічна думка в Україні у XIV–XVII ст.
3. Педагогічна думка епохи українського Відродження.
4. Просвітницька діяльність видатних українських вчених.

Анотація до лекції 2.2 (2)

Ключова реформа Міністерства освіти і науки України – Нова українська школа. Новий Закон “Про освіту” (2017 року), який регулює основні засади нової освітньої системи. Новий Державний стандарт початкової освіти, затверджений Кабінетом Міністрів (2018 рік). Перенавчання вчителів початкової школи шляхом дистанційного навчання (онлайн-курс на освітній платформі EdEra) та очні сесії, в межах яких спеціально підготовлені тренери закріплюють знання педагогів на практиці (2018–2019 роки). Добровільна сертифікація вчителів з метою виявлення та стимулювання вчителів з високим рівнем професійної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню (2019 рік). Впровадження Порядку проведення інституційного аудиту, який має стати інструментом підтримки закладів. На допомогу директорам шкіл Державною службою якості освіти розроблено Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення

якості освіти у ЗЗСО. Основні засади реформи шкільної освіти та орієнтовний графік впровадження реформи, викладених у Концепції Нової української школи.

План

1. Основні засади розбудови Нової української школи. Законодавча база.
2. Основні засади реформи шкільної освіти.
3. Мета НУШ – виховання інноватора та громадянина, який вмiє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Семінарське заняття до теми 2.2

Мета формування теоретичних знань про основні етапи розвитку педагогічної думки й освіти в Україні. Висвітлення діяльності видатних українських вчених щодо поширення освіти серед широких верств українського населення.

План

1. Доісторичне коріння української культури та народної системи виховання. Епоха трипільської культури, часів антів, скіфів, руських племен, що населяли давню Україну.

2. Монастирські школи, школи грамоти, церковні школи як осередки початкової освіти та релігійного виховання.

3. Освітні, культурні, громадські діячі XVI–XVIII століть.

4. Перші національні заклади вищого типу – Острозька школа-академія і Києво-Могилянська академія.

5. Козацька педагогіка.

6. Просвітницька діяльність видатних українських вчених.

Література: 1, 4, 18, 19, 20, 21, 31, 61, 64, 65.

Практичне заняття до теми 2.2

Мета: формування у здобувачів вищої освіти компетентностей, які сприяють динамічній комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

План

1. Формування у здобувачів загальної середньої освіти компетенції з вільного володіння державною мовою.
2. Формування у здобувачів загальної середньої освіти здатності спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.
3. Розвиток компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, математична компетентність.
4. Інноваційність, екологічна компетентність та інформаційно-комунікаційна компетентність в умовах навчання впродовж життя.
5. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, культурна компетентність.

6. Формування у здобувачів загальної середньої освіти підприємливості та фінансової грамотності.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.2

З'ясуйте, яка роль історичних традицій народу у становленні національної системи освіти. Визначте роль демократичного виховання в історії педагогіки України. Розкрийте структуру й зміст навчання в Києво-Могилянській академії. Назвіть видатних діячів Києво-Могилянської академії. Охарактеризуйте шкільні реформи царського уряду на початку XIX століття. Дайте характеристику діяльності наукових і просвітницьких товариств “Просвіта”, “Рідна школа”, “Головної Руської Ради”, Українського педагогічного товариства, наукового товариства ім. Т.Шевченка.

Література: 1, 4, 11, 20, 21, 18,19, 64, 65.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи у формі тестового завдання для оцінки теоретичних знань. Загальна максимальна оцінка за модульний контроль становить 2 бали (кожна відповідь матиме вагу 0,4 бали).

Тести

1. Естетичний смак – це:

- a. Здатність людини правильно оцінювати прекрасне, відокремлювати справді прекрасне від неестетичного
- б. Особливі почуття насолоди, яке відчуває людина, сприймаючи прекрасне в дійсності та у творах мистецтва
- в. Уявлення людини про прекрасне, до чого вона прагне, на що рівняється

2. До позашкільних навчальних закладів належать широкодоступні заклади освіти, які дають дітям і юнацтву додаткову освіту, спрямовану на:

- a. Здобуття знань, умінь і навичок у предметній діяльності
- б. Здобуття знань, умінь і навичок за інтересами
- в. Здобуття знань, умінь і навичок з творчої роботи

3. Виховання в широкому педагогічному значенні – це:

- a. Цілеспрямована виховна діяльність педагога, націлена на досягнення конкретної мети в колективі учнів
- б. Процес формування особистості під впливом навколишнього середовища, умов, обставин, суспільного ладу
- в. Формування особистості дитини під впливом діяльності педагогічного колективу закладу освіти

4. Етнізація – це:

- а. Процес перетворення людської істоти на суспільний індивід
- б. Наповнення виховання національним змістом, що забезпечує формування в особистості національної самосвідомості
- в. Виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій мудрості, духовності

5. Школотзнавство – це галузь педагогічної науки, що:

- а. Спрямована на розробку рішень, і організацію внутрішкільного контролю
- б. Має своєю метою дослідження змісту й методів управління шкільною справою
- в. Передбачає врахування під час організації навчально-виховного процесу в закладах освіти досягнень педагогіки

МОДУЛЬ 3.

ЄДНІСТЬ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА САМОВИХОВАННЯ У ЦІЛІСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЗСО ТА ЗВО

Тема 3.1. ПОНЯТТЯ ПРО ДИДАКТИКУ, ЇЇ ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК І СУЧАСНИЙ СТАН. СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Анотація до лекції 3.1

Поняття про дидактику як галузь педагогіки, яка спрямована на вивчення та розкриття теоретичних основ організації процесу навчання (закономірностей, принципів, методів, форм навчання), а також на пошук і розроблення нових принципів, стратегій, методик, технологій і систем навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти. Основні категорії дидактики: «освіта», «закони та закономірності», «принципи», «процес навчання», «зміст освіти», «форми організації та методи навчання», «професійна підготовка» «компетенції». Закономірності та принци процесу навчання у закладі освіти, від яких залежить його ефективність. Зміст освіти як чітко окреслене коло знань, умінь, навичок і компетенцій, якими людина оволодіває шляхом навчання у закладі освіти або самостійно. Методи та форми організації навчального процесу у закладах освіти. Характеристика традиційних форм і методів навчання у вищій школі.

План

1. Поняття про дидактику. Основні категорії дидактики середньої та вищої школи.
2. Зміст освіти і навчання як проблеми дидактики середньої та вищої школи.
3. Сутність і взаємозв'язок понять «освітні», «педагогічні» та «навчальні технології». Класифікація педагогічних технологій.
4. Закономірності та принципи процесу навчання.

5. Зміст освіти і навчання як основні питання дидактики.
6. Характеристика традиційних форм і методів навчання у закладах середньої та вищої освіти.

Семінарське заняття до теми 3.1

Мета: формування у здобувачів вищої освіти теоретичних основ дидактики, здатності, навичок практичного використання в закладах середньої та вищої освіти технологій проблемного, програмованого, модульного, продуктивного, інтерактивного навчання, ігрового проєктування, ділових ігор, педагогічного тренінгу, брейнстормінгу, кейс-стаді, квестів, круглого столу, сократичних семінарів, модерації, адаптивного навчання, електронного навчання, онлайн-навчання та цифрового навчання.

План

1. Дидактика як теорія освіти і навчання.
2. Технології проблемного, програмованого, модульного, продуктивного й інтерактивного навчання.
3. Поняття ігрового проєктування, ділових ігор, педагогічного тренінгу, брейнстормінгу, кейс-стаді, круглого столу, сократичних семінарів, модерації, квестів.
4. Освітні програми та інструменти (онлайн-платформи для навчання, інструменти, які допомагають вчителям керувати своїми класами).

Література: 1, 4, 31, 61, 64, 65.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.1

1. Дайте визначення поняттю «дидактика вищої школи».
2. Назвіть нові принципи, стратегії, методики, технології і системи навчання у закладах вищої освіти.
3. Дайте визначення поняттю «освіта».
4. Дайте визначення поняттям: «закони та закономірності», «принципи», «процес навчання».
5. Дайте визначення поняттю «компетенції».
6. Визначте закономірності та принци процесу навчання у закладах середньої та вищої освіти, від яких залежить його ефективність.
7. Здійсніть характеристику традиційних форм та методів навчання у вищій школі: лекції; семінари; практичні заняття (лабораторні роботи, лабораторний практикум); самостійна аудиторна робота студентів; самостійна поза аудиторна робота студентів; консультації; курсове проєктування (курсів роботи); дипломне проєктування (дипломні роботи).
8. Визначте особливості освітніх технологій: електронних книг, цифрових підручників, онлайн-систем домашніх завдань, відео лекцій, цифрових карток та багато інших інструментів, що використовується студентами та викладачами вищих навчальних, та корпоративних навчальних закладів.

9. Охарактеризуйте як EdTech покращує результати здобувачів, зокрема оцінки, результати тестів, залучення та утримання, а також підвищує продуктивність і ефективність викладача.
10. Охарактеризуйте як EdTech використовується різними способами, зокрема змішане навчання, перевернуті класи та персоналізоване навчання, а також як використовується для створення більш привабливого та ефективного навчального середовища.
11. Охарактеризуйте EdTech як сферу, що розвивається, і у якій постійно розробляються нові програми та інструменти.

Тема 3.2. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ. КОНТРОЛЬ І ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація до лекції 3.2

Форми організації навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти. Дидактичні основи вимог до знань і умінь здобувачів загальної середньої та вищої освіти. Зв'язок між рівнем організації навчально-виховної роботи та перевіркою результатів навчання загальної середньої та вищої освіти, методами контролю знань. Визначити суть та основні види контролю успішності учнів. Обґрунтувати загальні критерії оцінювання здобувачів освіти. Розкрити конкретні вимоги щодо оцінки знань, умінь і навичок здобувачів освіти на матеріалах різних навчальних предметів. Визначити можливості удосконалення та трансформації системи оцінювання та контролю знань учнів на прикладі теоретичного та практичного досвіду вчителів-новаторів. Сучасний метод циклічного тестування (ЦТ) для дослідження процесу навчання і його корекції. Основні функції контролю: навчальна; стимулююча; діагностична; виховна; оціночна; управлінська; корекційна та планувальна. Основні завдання контролю здобувачів загальної середньої освіти – вплив контролю на навчально-пізнавальну діяльність – розвиток їх пам'яті, мислення та мови.

План

1. Історія розвитку шкільної оцінки та контролю здобувачів загальної середньої та вищої освіти.
2. Об'єктивне оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти за допомогою 12-бальної шкали, зовнішнього тестування і циклічного тестування (ЦТ).
3. Особливості контролю в умовах розбудови національної школи й освіти.
4. Комплексна характеристика заходів з впровадження у навчальний процес вимог Болонської декларації в оцінюванні знань здобувачів вищої освіти.
5. Система контролю і оцінювання результатів навчально-виховної діяльності у зарубіжній школі.

Семінарське заняття до теми 3.2

Мета: формування у здобувачів вищої освіти теоретичних основ оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої та вищої освіти, вироблення навичок практичної роботи з контролю й оцінки знань, умінь і навичок здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

План

1. Сутність понять «контроль», «облік» та «оцінка» знань, умінь і навичок здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

2. Функції контролю знань, умінь і навичок здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

3. Основні принципи контролю та оцінки знань, вмінь, навичок та компетенцій здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

4. Види контролю та форми перевірки знань, умінь, навичок, компетенцій здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

5. Методи контролю перевірки знань, умінь, навичок, компетенцій здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

6. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої та вищої освіти

7. Рейтингова система оцінки здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

Література: 1, 4, 31, 64, 65.

Практичне заняття до теми 3.2

Мета: формування у здобувачів вищої освіти умінь і навичок проведення лекційних, семінарських і практичних занять у ЗВО, визначення критеріїв аналізу і оцінки результатів педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти, оволодіння різними формами організації навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти.

Практичні завдання

1. Визначте різні форми організації навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти.
2. Визначте структурні компоненти навчального процесу, пов'язані з його цілями, змістом і методами.
3. Контроль означає виявлення, вимірювання й оцінювання знань та вмінь учнів. Структура контролю складається з перевірки, оцінювання, оцінки та обліку, з'ясування умов і обставин, у яких протікає навчальний процес, отримання чіткого уявлення про причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню накреслених результатів забезпечує діагностика. Вона спрямована на виявлення прогалини у знаннях, уміннях учнів, з'ясування їх причин. Об'єктом контролю у навчанні є знання учнів у їх тісному взаємозв'язку, уміння і навички оперувати цими знаннями. Об'єктом контролю є також діяльність учнів у навчанні, їх уміння застосовувати

знання на практиці, самостійно здобувати нові знання.

Наведіть приклади оцінювання знань та вмінь учнів на основі правильного їх контролю.

4. До загальних функцій контролю належать: діагностична (визначення рівня та якості знань учнів, виявлення прогалин у знаннях та їх причин); освітня (систематизація знань учнів, коригування результатів їхньої навчальної діяльності); виховна (виховання дисциплінованості, почуття відповідальності); розвивальна (розвиток самостійності та критичності мислення, розвиток пізнавальних процесів); стимулювальна (спонукання учнів до систематичної праці, досягнення кращих результатів у навчанні, подолання прогалин у знаннях); – прогностична (визначення шляхів підвищення ефективності роботи вчителя і пізнавальної діяльності учнів); оцінювальна (зіставлення виявленого рівня знань, умінь і навичок з вимогами навчальної програми); управлінська (коригування роботи учнів і власної діяльності вчителя, удосконалення організації навчання).

Наведіть приклади правильного контролю якості знань учнів з дотриманням вищезначених його функцій.

Література: 1, 4, 31, 64, 65.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.2

1. Складіть таблицю-класифікацію тестів.

2. Що таке дієвість (валідність) тесту? Оберіть правильні варіанти відповідей:

- тест повинен відповідати вимогам достовірності;
- тест має рівномірно охоплювати усі питання;
- тест повинен давати нові завдання з предмета;
- тест повинен мати ясні й зрозумілі для учнів завдання;
- тест має відповідати рівню освіченості учнів.

3. Від чого залежить достовірність результатів тестування? Оберіть правильні варіанти відповідей:

- від кількості завдань;
- від різноманітності завдань;
- від довжини тесту;
- від складності завдань;
- від методики складання тесту?

4. Сформулюйте вимоги до складання тестів.

5. Підготуйте дидактичний матеріал для контролю знань студентів з обраного вами предмета.

6. Прослідкуйте історію існування бальної системи з початку діяльності Києво-Могилянської академії й до наших часів.

7. Визначте, яка основна відмінність традиційної, п'ятибальної системи оцінювання знань від модульно-рейтингової? Які, на вашу думку, з'явилися новітні підходи в контролі знань здобувачів загальної середньої та вищої освіти.

8. Що таке діагностування навченості?

З поданих нижче альтернатив оберіть правильну, обґрунтувавши

помилковість інших:

- а) діагностування навченості – це контроль і оцінка знань та умінь школярів;
- б) діагностування навченості включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, вияв динаміки, тенденції, прогнозування результатів;
- в) діагностування навченості – це правильне (за установленими критеріями) оцінювання знань, умінь;
- г) діагностування навченості вимагає відміни оцінок, іспитів, інших форм контролю;
- д) діагностування навченості полягає у з'ясуванні особистого рейтингу кожного учня.

2. У деяких західних країнах, укладаючи контракт між учителем і тим, хто навчатиметься, ставлять запитання: “Бажаєте навчатися з контролем чи без контролю? “Бажаєте отримувати оцінки чи будете оволодівати навчальною дисципліною без оцінок?”

Якщо учень бажає вчитися без контролю і без оцінок, оплата за навчання в 3–4 рази менша, ніж за навчання в умовах жорсткого контролю й об'єктивного оцінювання.

Як це можна пояснити?

3. Поясніть, чому останнім часом набула такої популярності рейтингова система оцінювання знань учнів.

4. Чи можна сказати, що дванадцятибальна система оцінювання знань здобувачів загальної середньої освіти несе у собі частку демократизму?

5. Чи можна вважати тести, які використовуються сучасною школою з метою оцінки рівня оволодіння учнями навчальним матеріалом, раціональним доповненням до методів перевірки знань, умінь та навичок учнів, засобом індивідуалізації навчання? Обґрунтуйте свою думку.

6. Чому у вітчизняних навчальних закладах було впроваджено тестування для оцінки знань учнів, запозичене від закордонної шкільної практики?

7. Як ви можете оцінити значення зовнішнього тестування?

Література: 8, 31, 36, 66.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 3

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи у формі тестового завдання для оцінки теоретичних знань. Загальна максимальна оцінка за модульний контроль становить 2 бали (кожна відповідь матиме вагу 0,4 бали).

Тести

1. Научіння є процесом і результатом:

- а. Розумового розвитку підростаючої особистості
- б. Доцільно організованого процесу цілеспрямованого формування в учнів знань, умінь і навичок
- в. Набування індивідуального досвіду (знань, умінь, навичок, форм поведінки)

2. Визначаючи особливості виховного ідеалу українського народу, Г.Г.Ващенко порівнював його з:

- а. Античним, загальноєвропейським і комуністичним ідеалами виховання
- б. Більшовицьким, християнським та загальноєвропейським ідеалами виховання
- в. Грецьким, середньовічним і сучасним ідеалами виховання

3. На етапі переходу від Середньовіччя до Нового часу сенс освіти змінився таким чином:

- а. Від тривіума й квадривіума класичних середніх віків до – ідеалу “людини освіченої”
- б. Від “людини освіченої” до – “людини культури”
- в. Від тривіума і квадривіума класичних середніх віків – до “людини культури”

4. До моделей навчання, які побудовано з урахуванням психологічних закономірностей розумового розвитку учнів, можна віднести:

- а. Вільну, діалогічну, особистісну, розвиваючу, структуровану, активуючу і формуючу моделі
- б. Імпульсивну, академічну, психологічну, комп'ютерну й мистецьку моделі
- в. Повільну, трансформовану, групову, орієнтовану, математичну і корельовано

5. Основні концептуальні положення “традиційної освіти”, сформульовані Я.А.Коменським, такі:

- а. Проблемності, новизни знань, продуктивності, контрольованості, автономності, пошуковості, аналітичності, стрибкоподібності, зв'язку теорії з практикою, неузгодженості, конкретизації.
- б. Науковості, природо відповідності, послідовності й систематичності, доступності, витривалості, свідомості, активності, наочності, зв'язку теорії з практикою, урахування вікових та індивідуальних особливостей.
- в. Достовірності, випереджаючого розвитку, дифенційованості, евристичності, демонстративності, проблемності, випадковості, творчості, послідовності, пластичності.

МОДУЛЬ 4

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тема 4.1. ОНТОГЕНЕТИЧНІ СТАДІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація до лекції 4.1

Актуальність лекції, аналіз теорії когнітивного розвитку Ж. Піаже, психосоціальної теорії Е. Еріксона, теорії морального розвитку Л. Кольберга, дослідження ключових процесів формування когнітивних, соціальних і моральних якостей особистості в умовах освітнього середовища, оцінка впливу

навчального процесу на становлення особистісних рис. Розкриття ролі освітніх інституцій як важливих інструментів соціалізації, що сприяють адаптації індивіда в суспільстві, аналіз етапів становлення ціннісних орієнтацій, поведінкових моделей і внутрішніх мотивацій на різних вікових стадіях розвитку, визначення специфіки взаємодії особистості з навчальним середовищем на кожному етапі її онтогенезу.

План

1. Основні теорії розвитку особистості. Теорія когнітивного розвитку Ж. Піаже, психосоціальна теорія Е. Еріксона, теорія морального розвитку Л. Кольберга.

2. Онтогенетичні стадії розвитку особистості.

3. Вплив освітнього середовища на розвиток особистості.

4. Процеси соціалізації та адаптації в освітньому середовищі.

5. Психологічні аспекти взаємодії особистості з навчальним середовищем.

Семінарське заняття до теми 4.1

Мета: проаналізувати та осмислити основні теорії онтогенетичного розвитку особистості, визначити вплив освітнього середовища на формування особистісних якостей на різних стадіях розвитку.

Завдання

На основі аналізу рекомендованої літератури та прослуханої лекції дати відповіді на питання:

1. Обґрунтуйте актуальність вивчення онтогенетичних стадій розвитку особистості в освітньому процесі.
2. Порівняйте основні підходи до розвитку особистості (Ж. Піаже, Е. Еріксон, Л. Кольберг) та визначте їхнє значення для розуміння навчальних потреб студентів.
3. Проаналізуйте, які аспекти освітнього середовища є найбільш важливими для успішного розвитку когнітивних, соціальних та моральних якостей особистості.

Література: 33, 39, 42, 47.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.1

1. Напишіть реферат, у якому детально розгляньте одну з теорій розвитку особистості (Ж. Піаже, Е. Еріксона або Л. Кольберга) та її практичне застосування в освітньому процесі.

2. Зробіть порівняльний аналіз: створіть порівняльну таблицю, де зазначте ключові відмінності між стадіями розвитку особистості за різними теоріями. Окремо розгляньте вплив кожної стадії на освітні потреби та підходи до навчання.

3. Розробка рекомендацій: на основі вивчених матеріалів складіть рекомендації для педагогів щодо створення оптимальних умов у навчальному

середовищі, які сприяли б розвитку когнітивних, соціальних і моральних якостей особистості.

Література: 39, 42, 47.

Тема 4.2. ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ

Анотація до лекції 4.2

Актуальність лекції, аналіз внутрішньої та зовнішньої мотивації, їх вплив на академічні досягнення, розгляд теорії самоактуалізації А. Маслоу, теорії досягнень Д. Макклелланда та моделі очікувань В. Врума, дослідження психологічних механізмів, що забезпечують стійкий інтерес до навчальної діяльності та подолання труднощів у процесі навчання. Оцінка впливу освітнього середовища на рівень мотивації студентів, визначення ролі педагогічних підходів у стимулюванні внутрішньої мотивації, аналіз факторів, які сприяють розвитку навчальної мотивації та її позитивного впливу на успішність навчання.

План

1. Основні теорії мотивації. Теорія самоактуалізації А. Маслоу, теорія досягнень Д. Макклелланда, модель очікувань В. Врума
2. Внутрішня та зовнішня мотивація
3. Психологічні механізми підтримки навчальної мотивації
4. Вплив освітнього середовища на мотивацію студентів
5. Роль мотивації в досягненні академічної успішності

Практичне заняття до теми 4.2

Мета: розвинути навички аналізу психологічних теорій мотивації та їх застосування в освітньому процесі для підвищення академічної успішності студентів.

1. *Огляд теорій мотивації.* Учасники отримають доступ до інтерактивних матеріалів, що охоплюють теорію самоактуалізації А. Маслоу, теорію досягнень Д. Макклелланда та модель очікувань В. Врума. У процесі роботи з матеріалами студенти заповнять коротку онлайн-анкету, де зазначать ключові аспекти кожної теорії та можливі способи їх застосування в навчальному процесі.

2. *Дискусія: внутрішня та зовнішня мотивація.* У форматі відеоконференції групи розподіляться на підгрупи, кожна з яких обговорюватиме вплив внутрішньої або зовнішньої мотивації на навчання. Після цього учасники об'єднуються у загальну сесію для представлення результатів і обміну думками про переваги та недоліки кожного типу мотивації.

3. *Розробка мотиваційної стратегії.* Працюючи у малих групах у віртуальних кімнатах, студенти розроблять мотиваційний план, орієнтований на підтримку інтересу до навчання. Кожен план міститиме конкретні приклади завдань або методик для стимулювання як внутрішньої, так і зовнішньої

мотивації. Готові плани будуть представлені у загальному онлайн-просторі для спільного обговорення.

4. *Аналіз освітнього середовища.* Студенти самостійно виконують онлайн-опитування для аналізу факторів, що підтримують або послаблюють їхню мотивацію в освітньому середовищі. Результати обговорюватимуться у групі, з акцентом на виявлених проблемах та способах їх вирішення.

Література: 24, 32, 54, 71, 73.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.2

1. Підготуйте конспект ключових теорій мотивації (А.Маслоу, Д. Макклелланд, В. Врум).

2. Створіть приклад завдання, яке стимулює внутрішню мотивацію до навчання.

3. Напишіть короткий звіт про вплив освітнього середовища на вашу мотивацію та успішність.

Література: 24, 74, 76.

Тема 4.3. ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Анотація до лекції 4.3

Актуальність лекції, розгляд понять психологічного клімату та його ключових компонентів, аналіз впливу міжособистісних стосунків на розвиток особистості, оцінка ролі позитивного та негативного клімату в навчальному процесі. Аналіз теорій групової динаміки, концепцій соціальної підтримки та теорії прив'язаності Дж. Боулбі, які допомагають зрозуміти механізми впливу психологічного клімату на поведінку і соціальний розвиток особистості. Дослідження впливу підтримки, емоційної безпеки та взаємодії між учасниками освітнього середовища на формування особистісних якостей. Визначення методів створення сприятливого психологічного клімату як важливого чинника, що сприяє академічній успішності, когнітивному розвитку та соціальній адаптації студентів.

План

1. Поняття психологічного клімату та його компоненти
2. Теорія групової динаміки
3. Концепція соціальної підтримки
4. Вплив психологічного клімату на розвиток особистості
5. Методи створення сприятливого психологічного клімату

Семінарське заняття до теми 4.3

Мета: дослідити вплив психологічного клімату освітнього середовища на розвиток особистості, зрозуміти механізми створення сприятливого клімату та його роль у соціалізації та академічній успішності студентів.

Завдання

1. Проаналізувати основні компоненти психологічного клімату та їхню роль у навчальному процесі.
2. Дослідити застосування теорії групової динаміки для розуміння впливу міжособистісних стосунків на навчання.
3. Обговорити концепції соціальної підтримки та її значення в освітньому середовищі.
4. Розглянути теорію прив'язаності Дж. Боулбі та її застосування для створення емоційно безпечного навчального середовища.
5. Виконати групову вправу: створити рекомендації для викладачів щодо формування позитивного психологічного клімату у навчальному закладі.

Література: 7, 14, 16, 21, 62.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.3

1. Напишіть есе на тему «Вплив психологічного клімату навчального закладу на особистісний розвиток студента», використовуючи приклади з власного досвіду або дослідження.
2. Зробіть огляд літератури з психологічного клімату в освітніх закладах, акцентуючи на теоріях К. Леві, Дж. Хаусса та Дж. Боулбі. Виділіть основні чинники, що впливають на психологічний клімат.

Література: 7, 14, 16, 21, 62.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 4

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи у формі тестового завдання для оцінки теоретичних знань. Загальна максимальна оцінка за модульний контроль становить 2 бали (кожна відповідь матиме вагу 0,2 бали).

Тести

1. Яку функцію виконує освітнє середовище у формуванні особистісних якостей студента?

- а) Забезпечує лише базові знання без впливу на особистісний розвиток
- б) Є ключовим фактором у розвитку соціальних та моральних якостей особистості
- в) Впливає виключно на академічну успішність

2. Яка стадія розвитку за Ж. Піаже характеризується розвитком абстрактного мислення?

- а) Дошкільна стадія
- б) Конкретно-операційна стадія
- в) Формально-операційна стадія

3. Що, згідно з психосоціальною теорією Е. Еріксона, є ключовим завданням розвитку у підлітковому віці?

- а) Формування почуття автономії
- б) Зміцнення почуття ініціативності
- в) Формування ідентичності

4. Який тип мотивації, згідно з А. Маслоу, забезпечує стійкий інтерес до навчання?

- а) Зовнішня мотивація
- б) Потреба в само актуалізації
- в) Потреба в безпеці

5. Згідно з моделлю очікувань В. Врума, який компонент є основним для підтримки академічної мотивації?

- а) Віра в досягнення успіху за умови високих зусиль
- б) Потреба в самовираженні
- в) Уникнення труднощів у процесі навчання

6. Як, за Д. Макклелландом, потреба в досягненнях впливає на вибір навчальних завдань?

- а) Студенти обирають лише прості завдання для гарантованого успіху
- б) Студенти обирають завдання середньої складності, щоб випробувати свої здібності
- в) Студенти обирають завдання, орієнтовані на групові досягнення

7. Яка основна роль соціальної підтримки, згідно з концепцією Дж. Хаусса, у навчальному процесі?

- а) Не впливає на емоційний стан студентів
- б) Знижує рівень стресу та сприяє емоційному благополуччю
- в) Створює додатковий тиск через конкурентне середовище

8. Що, згідно з теорією прив'язаності Дж. Боулбі, є основою для створення позитивного клімату у навчальному середовищі?

- а) Прагнення до індивідуальних досягнень
- б) Взаємна підтримка та емоційна безпека
- в) Висока конкурентність серед студентів

9. Яким чином психологічний клімат освітнього середовища впливає на соціальну адаптацію, за К. Левіном?

- а) Полегшує інтеграцію в колектив і комунікативні навички
- б) Створює замкненість та ізоляцію
- в) Впливає лише на академічні досягнення

10. Який з наведених компонентів найбільш впливає на розвиток позитивного психологічного клімату?

- а) Жорстка дисципліна
- б) Соціальна підтримка та взаємодія
- в) Конкуренція між студентами

МОДУЛЬ 5

ПСИХОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЕМОЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Тема 5.1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ І СТУДЕНТОМ: БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Анотація до лекції 5.1

Актуальність лекції, аналіз основних психологічних принципів ефективної комунікації в освітньому середовищі, дослідження бар'єрів у взаємодії між викладачем і студентом, включаючи когнітивні, емоційні та соціальні перешкоди. Аналіз теорії транзактного аналізу Е. Берна, теорії невербальної комунікації А. Мехрабяна, теорії «комунікативних кіл» П. Вацлавіка та моделі активного слухання К. Роджерса, які розкривають динаміку навчального спілкування. Досліджуються різні форми комунікативних бар'єрів, зокрема дефіцит емпатії, непорозуміння у вербальній і невербальній комунікації, психологічні установки. Особлива увага приділяється методам подолання комунікативних бар'єрів: емпатії, активному слуханню, конструктивному зворотному зв'язку та використанню невербальних сигналів як ефективним інструментам для покращення взаємодії, створення довірчої атмосфери та розвитку співпраці в навчальному процесі.

План

1. Основи комунікативної взаємодії
2. Типи комунікативних бар'єрів
3. Теорії міжособистісної комунікації: Е. Берна, А. Мехрабян, П. Вацлавік, К. Роджерс
4. Методи подолання бар'єрів
5. Вплив ефективної комунікації

Семінарське заняття до теми 5.1

Мета: дослідити психологічні механізми мотивації в навчальному процесі, зрозуміти їхній вплив на академічну успішність студентів, вивчити методи підтримки та стимулювання мотивації.

Завдання

1. Обговорити основні теорії мотивації – теорію самоактуалізації А. Маслоу, теорію досягнень Д. Макклелланда, модель очікувань В. Врума – та їх застосування в навчальному процесі.
2. Визначити різницю між внутрішньою та зовнішньою мотивацією, проаналізувати, як кожен тип мотивації впливає на академічні досягнення.
3. Провести групове обговорення щодо способів стимулювання внутрішньої мотивації студентів у освітньому середовищі.
4. Розглянути вплив мотиваційних бар'єрів на навчання та обговорити стратегії їх подолання.

5. Розробити рекомендації для викладачів щодо створення умов для підвищення мотивації студентів і підтримки їхньої зацікавленості в навчанні.

Література: 25, 29, 45, 51, 58, 59, 62.

Практичне заняття до теми 5.1

Мета: сформувати практичні навички використання психологічних механізмів для підтримки навчальної мотивації, ознайомити з інноваційними методами стимулювання мотивації студентів у освітньому процесі.

Завдання

1. Оцінка власної мотивації

Метод: Онлайн-опитування з використанням GoogleForms, де студенти оцінюють власний рівень мотивації (внутрішня та зовнішня), а також основні мотиватори та демотиватори в навчанні.

Ціль: Допомогти студентам усвідомити свої мотиваційні фактори та зрозуміти, які чинники впливають на їхню академічну успішність.

2. Аналіз кейс-ситуацій

Метод: Робота в групах над кейсами, де описані різні ситуації втрати мотивації серед студентів (наприклад, «виснаження від навчання», «відсутність зацікавленості»). Студенти мають визначити причини та запропонувати стратегії для відновлення мотивації.

Ціль: Навчитися визначати причини низької мотивації та шукати конкретні рішення.

3. Рольова гра «Мотиваційний тренінг»

Метод: Кожна група готує короткий тренінг, націлений на підвищення мотивації для певної категорії студентів (наприклад, «студенти-першокурсники», «студенти перед сесією»). Групи презентують свої тренінги одне одному, а решта дає зворотний зв'язок.

Ціль: Розвинути навички стимулювання мотивації та розуміння потреб різних категорій студентів.

Література: 24, 32, 54.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.1

На основі аналізу рекомендованої літератури та прослуханої лекції створіть особистий план підвищення мотивації, використовуючи запропоновані методи, такі як система SMART-цілей або «метод маленьких кроків».

Інструменти: GoogleDocs для оформлення плану та GoogleCalendar для планування навчальних завдань і контрольних точок.

Ціль: Навчитися розробляти дієві стратегії підтримки власної мотивації в навчанні.

Література: 24, 32, 54.

Тема 5.2. ЕМОЦІЙНА РЕГУЛЯЦІЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ВПЛИВ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ ТА ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ

Анотація до лекції 5.2

Актуальність лекції, дослідження ролі емоцій у навчальній діяльності, аналіз впливу емоційного стану на когнітивні процеси, зокрема на увагу, мислення та пам'ять. Розгляд теорії емоційної регуляції Джеймса Гросса, моделі багатоетапного процесу запам'ятовування Р. Аткинсона та Р. Шіффра, концепції емоційного інтелекту Д. Гоулмана. Особлива увага приділяється методам емоційної підтримки студентів, що сприяють підвищенню ефективності навчання та покращенню запам'ятовування матеріалу, зокрема через використання стратегій саморегуляції, розвитку емоційної стійкості та управління стресом.

План

1. Роль емоцій у навчальній діяльності
2. Вплив емоційного стану на когнітивні процеси
3. Теорія емоційної регуляції Джеймса Гросса
4. Модель запам'ятовування Р. Аткинсона та Р. Шіффра
5. Концепція емоційного інтелекту Д. Гоулмана
6. Методи емоційної підтримки та розвитку саморегуляції

Практичне заняття до теми 5.2

Мета: розвинути навички управління емоційною регуляцією та навчитися застосовувати методи емоційної підтримки для підвищення когнітивних функцій і покращення запам'ятовування.

Завдання та методи

1. Оцінка власної емоційної регуляції
Метод: Онлайн-опитування з використанням GoogleForms, де студенти оцінюють свої емоційні реакції під час навчання та визначають, які емоції найбільше впливають на їхню увагу та пам'ять.
Ціль: Допомогти студентам усвідомити вплив емоційного стану на їхні когнітивні процеси.
2. Аналіз кейс-ситуацій
Метод: Робота в малих групах над кейсами, де описані різні емоційні труднощі під час навчання (наприклад, стрес під час екзамену, страх помилок, відчуття втоми). Студенти обговорюють причини емоційних реакцій та пропонують способи їх регуляції.
Ціль: Навчитися розпізнавати емоційні бар'єри та знаходити способи для їх подолання.
3. Вправа «Емоційний інтелект у дії»
Метод: Кожен студент обирає ситуацію з власного досвіду, де емоції вплинули на його когнітивну діяльність. Вони описують ситуацію, визначають, які емоційні навички могли б допомогти (за моделлю Гоулмана), та формулюють альтернативні стратегії реагування.

Ціль: Практичне застосування навичок емоційної регуляції в навчальному процесі.

4. Креативне завдання «Візуалізація емоцій»

Метод: Студенти створюють візуальний образ або символ, що відображає їхній емоційний стан у процесі навчання, та обговорюють, як його можна змінити для підтримки кращої концентрації та запам'ятовування.

Ціль: Розвинути креативні навички в управлінні емоціями, навчитися відстежувати та трансформувати свій емоційний стан.

Література: 38, 40, 67.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.2

Розробіть план емоційної саморегуляції, презентуйте його.

Метод: Студенти створюють персональний план розвитку емоційної стійкості, який включає техніки зниження стресу (наприклад, дихальні вправи, короткі перерви), стратегії підтримки позитивного настрою та підходи до управління навчальними емоціями.

Ціль: Навчитися створювати індивідуальні плани для збереження продуктивності та підтримки емоційної рівноваги.

Література: 16, 23, 27, 34, 35.

Тема 5.3. ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В СТУДЕНТІВ І ПЕДАГОГІВ: МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ РЕЛАКСАЦІЇ

Анотація до лекції 5.3

Актуальність лекції, розгляд психологічних підходів до управління стресом у навчальному середовищі, дослідження його впливу на когнітивні функції та емоційний стан учасників освітнього процесу. Аналіз теорії стресу Г. Сельє, когнітивної теорії стресу Р. Лазаруса та підходу до управління стресом Дж. Кобаси, які допомагають зрозуміти природу стресових реакцій і шляхи їх подолання. Лекція включає огляд методів релаксації, таких як техніки дихання, прогресивна м'язова релаксація Дж. Якобсона, а також сучасні технології, як-от медитація майндфулнес та біофідбек, що сприяють зниженню стресу та підвищенню стресостійкості.

План

1. Поняття та природа стресу.
2. Теорії стресу: Г.Сельє, Р.Лазарус, Дж.Кобаса.
3. Методи релаксації: дихальні техніки, прогресивна м'язова релаксація.
4. Технології релаксації: майндфулнес, біофідбек.
5. Стратегії підвищення стресостійкості.

Семінарське заняття до теми 5.3

Мета: ознайомити студентів із психологічними стратегіями подолання стресу, сформувані практичні навички використання методів та технологій релаксації для підвищення стресостійкості.

Запитання для обговорення

1. Як стрес впливає на ваші когнітивні функції, такі як увага, запам'ятовування та мотивація до навчання? Наведіть приклади з власного досвіду.
2. Які основні положення теорії стресу Г. Сельє, когнітивної теорії стресу Р. Лазаруса та підходу до управління стресом Дж. Кобаси? Як ці теорії можна застосувати для управління стресом у навчальному середовищі?
3. Які дихальні техніки ви могли б використовувати для зниження стресу під час навчання або підготовки до іспитів? Як працює прогресивна м'язова релаксація Дж. Якобсона, і в яких ситуаціях її можна застосувати?
4. Які сучасні технології релаксації, такі як майндфулнес та біофідбек, ви могли б використовувати для управління стресом? Який із цих методів здається вам найбільш ефективним, і чому?

Література: 13, 21, 23, 41, 43, 44, 49.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.3

Прочитати рекомендовані роботи:

Сельє Ганс – «Стрес без дистресу». Класична робота, що висвітлює основні концепції стресу, фізіологічні та психологічні аспекти стресових реакцій.

Лазарус Р. – «Стрес, оцінка і подолання». Огляд когнітивної теорії стресу та стратегій оцінки і подолання стресових ситуацій.

Гоулман Д. – «Емоційний інтелект». Частина про емоційну регуляцію, які допомагають розвинути навички управління емоціями та підтримки психічного балансу.

1. Підготувати короткий аналіз обраного матеріалу: виділіть основні ідеї кожної роботи, зосередьтеся на ключових методах або підходах до управління стресом, описаних у текстах.

2. Створити конспект: виокремте техніки та методи релаксації, які ви хотіли б спробувати застосувати у своєму навчальному житті, та зазначте, як плануєте це робити.

Література: 40, 44, 49.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 5

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи у формі тестового завдання для оцінки теоретичних знань. Загальна максимальна оцінка за модульний контроль становить 2 бали (кожна

відповідь матиме вагу 0,2 бали).

Тести

1. Яку функцію виконує освітнє середовище у формуванні особистісних якостей студента?

- а) Забезпечує лише базові знання без впливу на особистісний розвиток
- б) Є ключовим фактором у розвитку соціальних і моральних якостей особистості
- в) Впливає виключно на академічну успішність

2. Яка стадія розвитку за Ж. Піаже характеризується розвитком абстрактного мислення?

- а) Дошкільна стадія
- б) Конкретно-операційна стадія
- в) Формально-операційна стадія

3. Що, згідно з психосоціальною теорією Е. Еріксона, є ключовим завданням розвитку у підлітковому віці?

- а) Формування почуття автономії
- б) Зміцнення почуття ініціативності
- в) Формування ідентичності

4. Який тип мотивації, згідно з А. Маслоу, забезпечує стійкий інтерес до навчання?

- а) Зовнішня мотивація
- б) Потреба в само актуалізації
- в) Потреба в безпеці

5. Згідно з моделлю очікувань В. Врума, який компонент є основним для підтримки академічної мотивації?

- а) Віра в досягнення успіху за умови високих зусиль
- б) Потреба в самовираженні
- в) Уникнення труднощів у процесі навчання

6. Як, за Д. Макклелландом, потреба в досягненнях впливає на вибір навчальних завдань?

- а) Студенти обирають лише прості завдання для гарантованого успіху
- б) Студенти обирають завдання середньої складності, щоб випробувати свої здібності
- в) Студенти обирають завдання, орієнтовані на групові досягнення

7. Яка основна роль соціальної підтримки, згідно з концепцією Дж. Хаусса, у навчальному процесі?

- а) Не впливає на емоційний стан студентів
- б) Знижує рівень стресу та сприяє емоційному благополуччю
- в) Створює додатковий тиск через конкурентне середовище

8. Що, згідно з теорією прив'язаності Дж. Боулбі, є основою для створення позитивного клімату у навчальному середовищі?

- а) Прагнення до індивідуальних досягнень
- б) Взаємна підтримка та емоційна безпека
- в) Висока конкурентність серед студентів

9. Яким чином психологічний клімат освітнього середовища впливає на соціальну адаптацію, за К. Левіном?

- а) Полегшує інтеграцію в колектив і комунікативні навички
- б) Створює замкненість та ізоляцію
- в) Впливає лише на академічні досягнення

10. Який з наведених компонентів найбільш впливає на розвиток позитивного психологічного клімату?

- а) Жорстка дисципліна
- б) Соціальна підтримка та взаємодія
- в) Конкуренція між студентами

МОДУЛЬ 6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА АДАПТАЦІЯ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Тема 6.1. СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ТА МІЖСОБИСТІСНІ ВЗАЄМИНИ У НАВЧАЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ: ВПЛИВ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ І РОЗВИТОК

Анотація до лекції 6.1

Актуальність теми, аналіз соціальних ролей у колективі (лідер, активний учасник, спостерігач) та їхнього впливу на групову динаміку й індивідуальний розвиток, дослідження понять соціалізації та міжособистісних стосунків у навчальному середовищі, вивчення теорії соціальних ролей, концепції соціалізації Т. Парсонса, моделі групової динаміки. Розгляд впливу міжособистісної взаємодії на формування поведінкових моделей, комунікативних навичок та ціннісних орієнтацій особистості, визначення факторів позитивної соціалізації та шляхів подолання конфліктів для створення сприятливого психологічного клімату в колективі. Оцінка чинників, що підтримують позитивну соціалізацію, формування комунікативних навичок, розвиток ціннісних орієнтацій, методи подолання конфліктів у групі.

План

1. Соціальні ролі в навчальному колективі: лідер, активний учасник, спостерігач
2. Групово динаміка та її вплив на розвиток особистості
3. Концепція соціалізації Т. Парсонса
4. Моделі групової динаміки

5. Чинники позитивної соціалізації та методи подолання конфліктів
6. Формування сприятливого психологічного клімату

Практичне заняття до теми 6.1

Мета: розвинути навички розуміння і аналізу соціальних ролей у групі, навчитися визначати особливості міжособистісної взаємодії у колективі та способи підтримки позитивного психологічного клімату.

Завдання та методи

1. Аналіз власної соціальної ролі

Метод: Виконання онлайн-опитування або короткого тесту, щоб визначити, яку соціальну роль студенти зазвичай займають у навчальному колективі (лідер, активний учасник, спостерігач тощо).

Ціль: Усвідомити свою роль у груповій динаміці та оцінити її вплив на навчання і спілкування.

2. Дослідження групової динаміки

Метод: Групова робота у форматі обговорення, де студенти аналізують, як різні соціальні ролі впливають на колектив. Кожна група розглядає один аспект: лідерство, участь, спостереження, конфлікти.

Ціль: Розуміння того, як взаємодія між різними ролями формує психологічний клімат і групову динаміку.

3. Рольова гра «Конфлікт у колективі»

Метод: Групи отримують сценарії, де виникає конфлікт між студентами різних соціальних ролей. Завдання – розіграти ситуацію і знайти шляхи вирішення конфлікту, застосовуючи принципи позитивної соціалізації.

Ціль: Навчитися конструктивно вирішувати конфлікти та підтримувати психологічну стабільність у колективі.

4. Створення рекомендацій щодо сприятливого психологічного клімату

Метод: Студенти розробляють короткі рекомендації для формування сприятливого психологічного клімату в навчальній групі. Після цього кожна група представляє свої ідеї в загальному обговоренні.

Ціль: Застосування знань для створення умов, що сприяють позитивній соціалізації та розвитку.

Література: 8, 22, 46, 53, 62.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.1

1. Прочитати рекомендовані джерела: Парсонс Т. «Соціальні системи». Ознайомитися з теорією соціалізації та її значенням у колективних взаємодіях. Леві К. «Динаміка групового процесу». Дослідити модель групової динаміки та роль різних соціальних ролей у цьому процесі.
2. Підготувати есе: На тему «Моя соціальна роль у навчальній групі та її вплив на моє навчання та соціалізацію». Укажіть, як ви бачите свою роль

у колективі, та проаналізуйте, як вона впливає на вашу взаємодію з однокласниками та викладачами.

Література: 22, 46.

Тема 6.2. МЕТОДИ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ: СПОСТЕРЕЖЕННЯ, ЕКСПЕРИМЕНТ, ІНТЕРВ'Ю ТА АНКЕТУВАННЯ

Анотація до лекції 6.2

Актуальність лекції, аналіз основних методів емпіричних досліджень, які використовуються для вивчення психологічних процесів і поведінкових реакцій у навчальному середовищі. Дослідження методу спостереження як інструмента об'єктивного збору інформації про поведінку, аналіз експериментальних методів для виявлення причинно-наслідкових зв'язків, вивчення інтерв'ю та анкетування як засобів глибинного розуміння мотивацій, думок та емоцій учасників освітнього процесу. В основі лекції – принципи об'єктивності, надійності та валідності в емпіричних дослідженнях, а також аналіз переваг і обмежень кожного методу для педагогічної психології.

План

1. Вступ та актуальність
2. Методи дослідження: спостереження, експеримент, інтерв'ю, анкетування
3. Принципи емпіричних досліджень: об'єктивність, надійність, валідність
4. Переваги та обмеження методів

Семінарське заняття до теми 6.2

Мета: розглянути основні методи емпіричних досліджень у педагогічній психології, розвинути практичні навички застосування спостереження, експерименту, інтерв'ю та анкетування для збору та аналізу даних в освітньому середовищі.

Запитання для обговорення

1. У чому полягають основні переваги та обмеження методу спостереження в педагогічній психології?
2. Як експеримент допомагає виявити причинно-наслідкові зв'язки в освітньому процесі?
3. Які особливості інтерв'ю відрізняють його від інших методів збору даних у педагогічній психології?
4. У яких випадках анкетування є найдоцільнішим методом дослідження, і які ризики можуть виникнути при його застосуванні?
5. Як забезпечити об'єктивність, надійність та валідність при використанні емпіричних методів дослідження?

Література: 6, 12, 27, 28.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.2

Завдання

1. Аналіз прикладів досліджень: ознайомтесь із прикладами педагогічних досліджень, у яких застосовувалися методи спостереження, експерименту, інтерв'ю та анкетування. Обговоріть, як кожен метод допоміг дослідникам отримати необхідні дані.
2. Розробка плану спостереження: уявіть ситуацію, де потрібно дослідити поведінку учнів у класі під час групової роботи. Розробіть план спостереження, визначте, що саме будете фіксувати, і обґрунтуйте, чому.
3. Підготовка короткого інтерв'ю: створіть перелік із 5-7 запитань для інтерв'ю з викладачем щодо мотивації студентів. Обговоріть, як сформулювати запитання, щоб отримати максимально глибоку інформацію.
4. Розробка анкети для дослідження навчальної мотивації: створіть анкету з 8-10 запитаннями для студентів, яка допоможе визначити їхню мотивацію до навчання. Зверніть увагу на формулювання запитань, щоб уникнути упередженості та забезпечити надійність відповідей.
5. Обговорення етичних аспектів: розгляньте етичні питання, які можуть виникнути під час використання кожного з методів, та обговоріть, як дотримуватися етичних принципів у педагогічних дослідженнях.

Література: 6, 12, 27, 28.

Тема 6.3. КОГНІТИВНІ ТА ЦІННІСНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА: ВПЛИВ ПОКОЛІННИХ ВІДМІННОСТЕЙ НА ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД

Анотація до лекції 6.3

Актуальність лекції, вивчення специфіки когнітивних стилів і ціннісних орієнтацій сучасного студентства, що визначають їхнє сприйняття інформації, мотивацію до навчання та поведінкові реакції. Аналіз теорії поколінь В. Штрауса та Н. Хоу, дослідження відмінностей між поколіннями X, Y (мілленіали) і Z, а також впливу цих відмінностей на процес навчання. Оцінка когнітивних характеристик покоління Z, зокрема багатозадачність, потреба у візуальній інформації, швидкість сприйняття, а також дослідження цінностей, пов'язаних із соціальною відповідальністю та індивідуальністю. Визначення адаптованих педагогічних підходів для ефективного навчання сучасного покоління студентів.

План

1. Актуальність теми
2. Когнітивні стилі та ціннісні орієнтації сучасного студентства
3. Теорія поколінь В. Штрауса та Н. Хоу
4. Відмінності поколінь X, Y, Z
5. Когнітивні характеристики покоління Z
6. Цінності покоління Z: соціальна відповідальність, індивідуальність

7. Адаптовані педагогічні підходи

Практичне заняття до теми 6.3

Мета: зрозуміти когнітивні особливості та ціннісні орієнтації сучасного студентства, оцінити їх вплив на процес навчання та розробити педагогічні підходи, адаптовані до поколінних відмінностей.

Завдання та методи

1. Дослідження когнітивних особливостей покоління Z
Метод: Студенти проводять міні-дослідження у вигляді опитування або інтерв'ю з однолітками щодо їхніх навчальних уподобань, зокрема, щодо багатозадачності, потреби у візуальній інформації, та швидкості сприйняття.
Ціль: Зібрати інформацію про когнітивні стилі покоління Z для кращого розуміння підходів до навчання.
2. Аналіз ціннісних орієнтацій студентів покоління Z
Метод: Дискусія в групах, де студенти аналізують основні цінності покоління Z, такі як індивідуальність, соціальна відповідальність, прагнення до рівності та справедливості. Кожна група обговорює, як ці цінності можуть вплинути на їхню навчальну мотивацію та взаємодію з викладачами.
Ціль: Розвинути розуміння цінностей сучасного студентства та їх впливу на освітній процес.
3. Рольова гра «Розробка педагогічного підходу для покоління Z»
Метод: Групи отримують завдання розробити навчальне заняття, адаптоване до когнітивних і ціннісних особливостей покоління Z. У своєму підході студенти повинні врахувати такі фактори, як багатозадачність, візуальна подача інформації, індивідуальний підхід і взаємодія в групах.
Ціль: Навчитися адаптувати педагогічні підходи до потреб сучасного покоління студентів.
4. Створення міні-презентацій
Метод: Кожна група розробляє коротку презентацію про вплив поколінних відмінностей на навчання, в якій демонструє особливості когнітивних і ціннісних характеристик покоління Z та пропонує конкретні педагогічні методи для ефективної взаємодії.
Ціль: Формувати навички ефективної комунікації та презентації ідей.
5. Рефлексія та самопізнання
Метод: Студенти індивідуально пишуть короткі рефлексивні нотатки, де описують свої когнітивні й ціннісні уподобання та пропонують, як викладачі можуть враховувати їх у навчальному процесі.
6. *Ціль:* Розвинути навички самопізнання та усвідомлення своїх навчальних потреб.

Література: 5, 30, 57, 60.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.3

Ознайомтеся з літературою з теорії поколінь, прочитайте матеріали про покоління X, Y (мілленіали) та Z, зокрема їхні когнітивні особливості та ціннісні орієнтації.

Горбунова Л., Дубасенюк О. «Психологія поколінь: трансформації та виклики». У книзі розглядаються основні психологічні особливості та виклики поколінь, зокрема в контексті українського суспільства. Звіт Українського інституту соціальних досліджень: «Особливості соціальних цінностей поколінь в Україні». Звіт містить актуальні дані щодо ціннісних орієнтацій поколінь в Україні, включаючи інформацію про ставлення до освіти та технологій.

Література: 5, 57.

Тема 6.4. ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЧИННИКИ ТА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ

Анотація до лекції 6.4

Актуальність лекції, дослідження процесів адаптації студентів до нових технологій та інновацій у навчанні, аналіз психологічних факторів, які впливають на успішність цього процесу. Вивчення теорії адаптації Дж. Піаже та концепції «зони найближчого розвитку» Л. Виготського, що розкривають механізми засвоєння нових знань і вмінь в умовах інновацій. Оцінка чинників, що сприяють або ускладнюють адаптацію, таких як мотивація, когнітивна гнучкість, стійкість до стресу та підтримка викладачів. Розгляд стратегій підтримки студентів, включаючи розвиток емоційної стійкості, формування навичок саморегуляції, підтримку соціальної взаємодії та належну організацію навчального процесу в умовах постійних змін.

План

1. Поняття психологічної адаптації до інновацій
2. Теорії адаптації
3. Чинники адаптації студентів: мотивація, стресостійкість, підтримка
4. Методи підтримки: емоційна стійкість, саморегуляція, соціальна взаємодія
5. Рекомендації для організації навчального процесу

Семінарське заняття до теми 6.4

Мета: дослідити психологічні чинники, що впливають на адаптацію студентів до інновацій у навчальному процесі, та розробити стратегії підтримки, які сприяють успішному засвоєнню нових технологій і методів навчання.

Запитання

1. Які психологічні чинники впливають на здатність студентів адаптуватися до інноваційних змін у навчальному середовищі?
2. У чому полягає значення мотивації та когнітивної гнучкості в процесі адаптації до нових технологій у навчанні?

3. Як теорія адаптації Дж. Піаже пояснює процес прийняття нових знань і навичок у контексті інновацій?
4. Які методи емоційної підтримки та саморегуляції можна використовувати для сприяння успішній адаптації студентів до інноваційних змін?
5. Як соціальна взаємодія та підтримка викладача впливають на процес адаптації студентів до нових навчальних технологій?

Література: 2, 8, 20, 21, 24, 29, 37, 47, 55.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 6

Модульний контроль є результатом вивчення кожного модуля, який містить підсумок усіх форм поточного контролю та виконання модульної контрольної роботи у формі тестового завдання для оцінки теоретичних знань. Загальна максимальна оцінка за модульний контроль становить 2 бали (кожна відповідь матиме вагу 0,2 бали).

Тести

1. Яка роль лідера у навчальному колективі, згідно з теорією соціальних ролей Р. Лінтона?

- а) Здійснює спостереження за процесом навчання
- б) Визначає напрямок діяльності групи та мотивує інших

2. Що, згідно з Т. Парсонсом, є основною метою соціалізації в освітньому середовищі?

- а) Здобуття професійних навичок
- б) Інтеграція особистості в суспільство через засвоєння соціальних норм

3. Яка мета моделі групової динаміки К. Леві?

- а) Вивчення індивідуальної психології особистості
- б) Дослідження взаємодії між членами групи та їхнього впливу один на одного

4. Який метод є найбільш підходящим для виявлення причинно-наслідкових зв'язків у педагогічній психології?

- а) Спостереження
- б) Експеримент

5. У чому полягає перевага інтерв'ю порівняно з анкетуванням у педагогічних дослідженнях?

- а) Воно забезпечує швидкий збір даних
- б) Дозволяє отримати глибше розуміння мотивацій та емоцій

6. Який принцип є важливим для забезпечення надійності емпіричних досліджень?

- а) Використання тільки експериментального методу
- б) Об'єктивність і повторюваність результатів

7. Які когнітивні особливості характеризують студентів покоління Z?

- а) Орієнтація на довготривале навчання

б) Схильність до багатозадачності та швидкого сприйняття інформації

8. Які цінності є пріоритетними для покоління Z?

- а) Прагнення до стабільності та безпеки
- б) Соціальна відповідальність та індивідуальність

9. Що, згідно з Л. Виготським, є ключовим чинником у процесі навчання та адаптації студентів?

- а) Зовнішня мотивація
- б) Зона найближчого розвитку, де студент отримує підтримку

10. Який метод підтримки сприяє успішній адаптації студентів до інновацій?

- а) Ігнорування емоційного стану студентів
- б) Розвиток емоційної стійкості та навичок саморегуляції

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ
за відвідування й активність протягом семестру з дисципліни

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за 1 заняття	Бали За всі заняття(максимальні)					
			1 модуль	2 модуль	3 модуль	4 модуль	5 модуль	6 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	0,5	4x0,5=2	4x0,5=2	2x0,5=1	3x0,5=1,5	3x0,5=1,5	4x0,5=2
2	Практичні заняття	3	2x3=6	2x3=6	1x3=3	1x3=3	2x3=6	2x3=6
3	Семінарські заняття	2	2x2=4	2x2=4	2x2=4	2x2=4	2x2=4	2x2=4
4	Самостійна робота	0,5	4x0,5=2	4x0,5=2	2x0,5=1	3x0,5=1,5	3x0,5=1,5	4x0,5=2
5	Модульний контроль	2	1x2=2	1x2=2	1x2=2	1x2=2	1x2=2	1x2=2
	Усього за модуль		16	16	11	12	15	16
	Семестровий контроль		14					
	Разом з дисципліни		16+16+11+12+15+16+14= 100 балів					

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Педагогіка як наука про виховання, навчання, і розвиток особистості.
2. Виникнення та історія розвитку педагогіки. Народна, духовна та світська педагогіка.
3. Категорії педагогічної науки.

4. Система педагогічних знань.
5. Напрями та течії зарубіжної педагогіки.
6. Вікові особливості психічного розвитку здобувачів освіти.
7. Методологічні засади педагогіки. Загальна характеристика методів, педагогічних та історико-педагогічних досліджень.
8. Метод педагогічного спостереження. Метод бесіди.
9. Етапи педагогічного дослідження.
10. Фундаментальні дослідження. Прикладні дослідження.
11. Теоретичне дослідження і його методи: вимірювання, моделювання реальних педагогічних процесів.
12. Самоспостереження й самоаналіз як методи педагогічної діагностики і науково-педагогічного дослідження.
13. Проблеми гуманістичного виховання молоді в сучасній Україні.
14. Доісторичне коріння української культури й народної системи виховання. Епоха трипільської культури, часів антів, скіфів, руських племен, що населяли давню Україну.
15. Зародження систематичного навчання в період формування давньоруської державності.
16. Монастирські школи, школи грамоти, церковні школи як осередки початкової освіти та релігійного виховання.
17. Педагогічна думка епохи українського Відродження.
18. Просвітницька діяльність видатних українських вчених.
19. Етнопедагогічна система як цілісний вияв педагогічних знань, ідей, поглядів і переконань, принципів, форм і методів взаємодії дорослих і підростаючого покоління.
20. Вплив етнонаціональних процесів епохи глобалізації на формування української етнопедагогіки.
21. Поняття родинна педагогіка (фамілістика).
22. Методологічні підходи до формування у здобувачів загальної середньої освіти компетенції з вільного володіння державною мовою.
23. Методологічні підходи до формування у здобувачів загальної середньої освіти здатності спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.
24. Розвиток компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, математична компетентність
25. Інноваційність, екологічна компетентність та інформаційно-комунікаційна компетентність в умовах навчання впродовж життя.
26. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя.
27. Методологічні підходи до формування у здобувачів загальної середньої освіти підприємливості та фінансової грамотності.
28. Поняття про дидактику. Основні категорії дидактики середньої та вищої школи.
29. Зміст освіти і навчання як проблеми дидактики середньої та вищої школи.

30. Класифікація педагогічних технологій.
31. Розкрийте поняття та основні етапи онтогенетичного розвитку особистості, а також значення освітнього середовища на кожному з етапів.
32. Охарактеризуйте теорію когнітивного розвитку Ж. Піаже, звертаючи увагу на її практичне застосування в освітньому процесі.
33. Поясніть роль освітніх інституцій як інструментів соціалізації особистості та їхній вплив на формування соціально прийнятних цінностей.
34. Окресліть основні положення теорії морального розвитку Л. Кольберга та розкрийте її значення для розуміння моральної поведінки студентів у навчальному середовищі.
35. Опишіть вплив освітнього середовища на формування когнітивних, соціальних і моральних якостей особистості.
36. Розмежуйте поняття внутрішньої та зовнішньої мотивації, пояснюючи їхню роль у процесі навчання.
37. Розкрийте значення освітнього середовища для розвитку та підтримки навчальної мотивації.
38. Визначте основні компоненти сприятливого психологічного клімату у навчальному закладі та обґрунтуйте його вплив на розвиток особистості.
39. Поясніть зміст теорії групової динаміки К. Левіна та її застосування у формуванні ефективних студентських груп.
40. Визначте основні бар'єри комунікативної взаємодії між викладачем та студентом, поясніть їхню природу та методи подолання.
41. Розкрийте основні положення транзактного аналізу Е. Берна як методу покращення педагогічної комунікації.
42. Поясніть роль емоційного інтелекту в навчальному процесі та його значення для розвитку комунікативних навичок студентів.
43. Визначте основні методи емоційної підтримки студентів у навчальному середовищі та розкрийте їхню ефективність.
44. Поясніть, як емоційна регуляція впливає на когнітивні процеси, зокрема на увагу, пам'ять і мислення.
45. Охарактеризуйте модель активного слухання К. Роджерса та її значення для розвитку комунікативних компетенцій.
46. Розкрийте значення технік релаксації як методів подолання стресу та їхнє місце у підтримці психологічного здоров'я студентів.
47. Визначте основні положення когнітивної теорії стресу Р. Лазаруса та поясніть її застосування в освітньому середовищі.
48. Опишіть методи саморегуляції, які сприяють підтримці емоційної стійкості у студентів, та їхню значущість у процесі навчання.
49. Поясніть зміст соціальних ролей у навчальному колективі та їхнє значення для соціалізації особистості.
50. Розкрийте основні положення теорії соціалізації Т. Парсонса та їхню роль у формуванні соціальних навичок студентів.
51. Опишіть вплив групової динаміки на формування ціннісних орієнтацій і розвиток особистості в студентському колективі.

52. Визначте основні емпіричні методи педагогічної психології (спостереження, експеримент, інтерв'ю, анкетування) та їхнє значення для дослідження психологічних процесів у навчальному середовищі.
53. Охарактеризуйте метод спостереження в педагогічній психології, його переваги, недоліки та прикладне значення.
54. Поясніть етичні принципи, яких слід дотримуватись під час використання анкетування як методу збору емпіричних даних.
55. Опишіть когнітивні особливості сучасних студентів покоління Z та їхні наслідки для освітнього процесу.
56. Розкрийте значення ціннісних орієнтацій покоління Z для мотивації до навчання та взаємодії з викладачами.
57. Поясніть адаптовані педагогічні підходи до навчання студентів покоління Z з урахуванням їхніх когнітивних і ціннісних характеристик.
58. Визначте психологічні чинники, що впливають на адаптацію студентів до інноваційних змін у навчальному середовищі.
59. Розкрийте значення теорії адаптації Дж. Піаже та концепції «зони найближчого розвитку» Л. Виготського у процесі засвоєння нових знань в умовах інноваційного навчання.
60. Опишіть роль методів емоційної підтримки у сприянні адаптації студентів до нововведень у навчальному процесі.

ВИМОГИ ДО ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ

Для письмових робіт (екзамен): обсяг – 2 повні сторінки тексту, написаного від руки.

Структура вихідних даних: прізвище, ім'я / Курс, група / Назва дисципліни / дата виконання письмової роботи / Питання білета / Відповіді на питання білета / Особистий підпис здобувача.

Критерії оцінювання письмових екзаменаційних робіт – максимально – 14 балів.

В екзаменаційному білеті міститься три питання. Перше і друге – теоретичне, оцінюється кількісно максимально **5 балів** за кожне питання, третє – практичне – оцінюється кількісно максимально **4 бали**.

Підрахунок загальної кількості балів по білету здійснюється за такими якісними критеріями:

- Здобувач фрагментарно описує об'єкт вивчення, потребує постійної допомоги з боку викладача (**1–2 бали**)
- Здобувач виконує письмову роботу з використанням предметних, розумових, загально навчальних завдань, із застосуванням набутих знань з предмета, але потребує стимулювання з боку викладача (**3–5 балів**)
- Здобувач виконує письмову роботу на основі використання більшої частини обсягу навчального матеріалу. Загалом його розуміє, але не завжди може виокремити головне і другорядне. Потребує стимулювання з боку викладача (**6–8 балів**)

- Здобувач виконує письмову роботу на основі правильного та логічного відтворення більшої частини навчального матеріалу. Загалом його розуміє, може пояснити, виокремити головне і другорядне **(9–10 балів)**.
- Здобувач виконує письмову роботу на основі самостійного й досить адекватного застосування набутих знань. Самостійно, але не завжди правильно, виконує дії (предметні, розумові, загально навчальні). Матеріал розуміє, може виокремити головне та другорядне. Самостійно застосовує знання в аналогічних ситуаціях. **(11–12 балів)**.
- Здобувач виконує письмову роботу на основі правильного й логічного відтворення навчального матеріалу. Матеріал добре розуміє. Відповідь правильна, логічна, обґрунтована, цілісна, демонструє здатність до самостійного аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, класифікації, узагальнення. Робота вирізняється повнотою, гнучкістю, системністю, а також творчим підходом до виконання завдань **(13–14 балів)**.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧА

Відповідь здобувача оцінюється на:

- **Оцінку А (90-100)** – якщо повно та глибоко, розгорнуто, правильно та обґрунтовано викладено матеріал:
 - здобувач виявляє глибокі знання усієї програми навчальної дисципліни;
 - відображає чітко знання термінів, правильно формулює відповідь, робить власні висновки та узагальнення;
 - застосовує теоретичні знання на практиці, робить власні висновки та узагальнення;
 - володіє навичками івент-аналізу масових та елітарних практик;
 - розуміє можливості сучасних наукових методів та володіє цими методами на рівні, необхідному для вирішення практичних завдань, що постають при виконанні професійних обов'язків.
- **Оцінку В (82-89)** – якщо правильно та обґрунтовано викладено матеріал:
 - здобувач виявляє знання усієї програми навчальної дисципліни;
 - відображає чітко знання термінів, правильно формулює відповідь, робить певні узагальнення;
 - але відповідь не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
 - наявні незначні неточності у виконанні практичних завдань.
- **Оцінку С (74-81)** – якщо правильно викладено матеріал:
 - відображає знання термінів, логічно формулює відповідь, але наявні незначні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їхні характеристики;
 - наявні неточності у виконанні практичних завдань.
- **Оцінку D (64-73)** – якщо відповідь здобувач є поверхневою, недостатньо аргументованою:

- є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання;
 - є не зовсім правильною: наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі їх характеристики;
 - свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
 - не містить посилань на літературу;
 - викладена з порушенням логіки подання матеріалу.
 - містить багато граматичних, грубих стилістичних помилок та виправлень;
- **Оцінку E (60-63)** – якщо відповідь здобувача є поверхневою:
- свідчить про наявність прогалин у знаннях, зокрема не засвідчує повною мірою знання основних понять, концепцій, категорій;
 - викладена з порушенням логіки подання матеріалу.
- **Оцінку FX (35-59)** – якщо здобувач не відповів на поставлене питання або відповідь є неправильною:
- не розкриває сутності питання, або ж допущено грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність відповідних знань у здобувача чи їх безсистемність та поверховість;
 - не знає основних положень навчальної дисципліни та принципів аналізу ситуацій; не вміє сформулювати власну думку та викласти її.
- **Оцінку F (1-34)** – якщо здобувач не відвідував заняття, не відпрацював їх, не проявляв бажання пізнавати навчальну дисципліну.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНАТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	Задовільно
35–59	FX	Незадовільно з можливістю Повторного складання
1–34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Горчакова О. А. Педагогіка: модульний курс. Київ: Новий світ-2000, 2024. 568 с.
2. Атаманчук Н. М. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у закладі вищої освіти: психолого-педагогічний аспект. Колективна монографія / наук. ред. Л. В. Герасименко, В. Ф. Моргун. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2020. С. 110–128.
3. Бідюк І. А., Научитель О. Д. Педагогічна психологія: навчальний посібник. Харків: ХАІ, 2017. 55 с.
4. Уведення в психологію
5. Гавеля О. М. Педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: НАКККіМ, 2016. 209 с.
6. Горбунова Л., Дубасенюк О. Психологія поколінь: трансформації та виклики. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 247 с.
7. Грицюк І. М., Магдисюк Л. І. Дослідницькі методи в різних галузях практичної психології: навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 248 с.
8. Емоції та почуття: курс лекцій. 2017. URL: <https://fku.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/emocii.pdf> (дата звернення: 11.03.2025).
9. Жидецький Ю. Ц., Тка О. П. Домінуючі психолого-педагогічні чинники адаптації студентів перших курсів до навчання у вищій школі. Психологічні перспективи. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. Вип. 2 (2). С. 147–157.
10. Заброцький М. М. Педагогічна психологія: лекції. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 56 с.
11. Загальна психологія: підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Либідь, 2005. 464 с.
12. Зайченко І. В. Педагогіка. Київ: Освіта України; КНТ, 2008. 528 с.
13. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.
14. Карпенко М. О. Обґрунтування фотодуального методу в психологічній практиці. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2023. С. 64–68.
15. Кочубейник О. М. Соціальна механіка виробництва аномії: дискурсивний вимір. Наукові студії із соціальної психології. 2018. Вип. 41 (44). С. 92–105.
16. Литвиненко Ю. С. Емоційна підтримка в навчальному процесі: методичні рекомендації. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. 61 с.
17. Майстерність учителя / за книгами Д. Лемова, А. Гіна, А. Кроуфорда. 2017. 68 с. URL: zno.ua (дата звернення: 11.03.2025).
18. Маклаков А. Г. Общая психология. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 592 с.
19. Мельник Т. С. Стратегії емоційної регуляції в освітньому процесі: монографія. Вінниця: КВНЗ, 2019. 208 с.

20. Моляко В. О. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта: монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова та ін.; за ред. В. О. Моляко. Київ; Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 194 с.
21. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник. 2-е вид., допов. Київ: Вища школа, 2001. 487 с.
22. Немов Р. С. Психология: в 3 кн. 4-е изд. Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2003. Кн. 1: Общие основы психологии. 688 с.
23. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. 2020. URL: mon.gov.ua (дата звернення: 11.03.2025).
24. Нова українська школа: формуємо продуктивну комунікацію. Ужгород: ЗППО, 2022. 123 с.
25. Осьодло В., Будагьянц Л. Гібридна війна в освітньому просторі. Збірник наукових праць. Київ, 2020. С. 3–22.
26. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи: інформаційно-аналітичний збірник. Київ: МОН, 2023. 64 с.
27. Особистість у сучасному соціопсихологічному вимірі: монографія / за заг. ред. Г. А. Пріба, Є. М. Калюжної. Херсон: Олді+, 2022. 554 с.
28. Петрова Л. Психологічна компетентність як ресурс стресостійкості: заняття з елементами тренінгу. Психолог. 2016. № 9–10. С. 29–34.
29. Піщевська Е. В., Уханова А. І. Психологія мотивації та емоцій. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. 34 с.
30. Почепцов Г. Теорія комунікації. 3-е вид. Київ: Києво-Могилянська академія, 2017. 257 с.
31. Професійне зростання та емоційна підтримка педагогів / С. О. Богданов, О. В. Залеська та ін. Методичний посібник. Київ: ПУЛЬСАРИ, 2021. 56 с.
32. Психологія: підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. Київ: Либідь, 2001. 560 с.
33. Розов В. І. Методи оцінки та самооцінки стресових станів. Практична психологія та соціальна робота. 2007. № 5. С. 41–52.
34. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Принципи та етапи психологічного дослідження. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 384 с.
35. Смутьсон М. Л., Машбиць Ю. І., Жалдак М. І. Дистанційне навчання: психологічні засади. Кіровоград: Імпекс-ЛТД, 2012. 240 с.
36. Стець Н. Коротко про теорію поколінь. 2015. URL: <https://iqholding.com.ua/articles/korotko-pro-teoriyu-pokolin> (дата звернення: 11.03.2025).
37. Сікорський П. І. Підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 540 с.
38. Ткаченко І. О. Мотивація у системі навчання та розвитку студентів. Харків: Вища школа, 2012. 104 с.
39. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія: підручник. Київ, 2017. 548 с.

40. Фурс О. Й. Саморегуляція освітньої діяльності та професійний розвиток здобувачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 130 с.
41. Шапір С. Л., Карлсон Л. Е. Мистецтво усвідомленості: як жити в гармонії з собою / пер. з англ. І. Петренко. Львів: Світ знань, 2015. 163 с.
42. Шулигіна Р. А. Педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: Університетська книга, 2023. 144 с.
43. Яновська О. В. Особливості психологічної адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти. Психологічні науки: проблеми і практика. Київ: Ліон, 2024. 235 с.
44. Atkinson R. C., Shiffrin R. M. Human memory: a proposed system and its control processes. *The Psychology of Learning and Motivation: Advances in Research and Theory* / ed. by K. W. Spence, J. T. Spence. New York: Academic Press, 2019. Vol. 2. P. 89–195.
45. Erikson E. H. *Identity and the life cycle*. New York, NY: W. W. Norton, 2022. 216 p.
46. Goleman D. *Emotional Intelligence: 25th Anniversary Edition*. London: Bloomsbury Publishing, 2020. 352 p. URL: <https://www.bloomsbury.com/uk/emotional-intelligence-9781526633620/> (дата звернення: 11.03.2025).
47. Jacobson E. *Progressive Relaxation*. Chicago: University of Chicago Press, 1998. 244 p.
48. Kohlberg L. *The Philosophy of Moral Development: Moral Stages and the Idea of Justice*. San Francisco: Harper & Row, 2020. 441 p. URL: <https://archive.org/details/philosophyofmora0001kohl> (дата звернення: 11.03.2025).
49. Kobasa S. C. Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2001. Vol. 37, № 1. P. 1–11.
50. Lazarus R. S., Folkman S. *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company, 2004. 456 p.
51. Mehrabian A. *Nonverbal Communication*. Chicago: Aldine-Atherton, 2011. 226 p.
52. Parsons T. *The Social System*. New York: Free Press, 2019. 575 p.
53. Piaget J. *The Language and Thought of the Child*. 3rd ed. London: Routledge & Kegan Paul, 2018. 246 p.
54. Rogers C. R. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin, 2016. 420 p.
55. Selye H. *Stress Without Distress*. Philadelphia: J. B. Lippincott, 2001. 171 p.
56. Shiffrin R. M., Atkinson R. C. Storage and retrieval processes in long-term memory. *Psychological Review*. 2015. Vol. 76, № 2. P. 179–193.
57. Watzlawick P., Bavelas J. B., Jackson D. D. *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies, and Paradoxes*. New York: W. W. Norton & Company, 2012. 304 p.

Допоміжна література

58. Анісімова О. Е., Горлова В. І. Роль стейкхолдерів у вдосконаленні освітнього процесу педагогічного факультету. Педагогічні науки: збірник наукових праць. 2024. № 105. С. 50–56.
59. Бех І. Д. Особистість у сучасному світі: проблеми виховання. 3-є вид. Київ; Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
60. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». 2020. № 11. С. 67–71.
61. Грибо А. Психолого-педагогічні чинники адаптації студентів до навчальної діяльності у вищому навчальному закладі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Психологія. 2016. № 1. С. 22–26.
62. Гудімова А. Х. Педагогічна психологія. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. 24 с.
63. Звіт Українського інституту соціальних досліджень: Особливості соціальних цінностей поколінь в Україні. 2023. 225 с.
64. Карамушка Л. М. Психологія управління: комунікативний аспект. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2020. 260 с.
65. Лук'янець Т. І. Комунікативна компетентність: теорія і практика. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2012. № 20 (233). С. 152.
66. Масол Л. Покоління Z: ціннісні орієнтації та особливості соціалізації. Київ: Генеза, 2010. 272 с.
67. Правові аспекти освітньої діяльності в умовах законодавчих змін: у запитаннях і відповідях: навчальний посібник / В. В. Гуменюк, Л. В. Зазуліна, В. М. Блажисєвська. 2-е вид., допов. Хмельницький: ХОППО, 2023. 157 с.
68. Роменець В. А. Психологія колективів: особистість у системі групових відносин. 2-е вид. Київ: Либідь, 2001. 83 с.
69. Турченко Ф. Г. Українська освіта в системі суспільно-політичних поглядів та діяльності М. Міхновського. Педагогічні науки: теорія та практика. 2024. № 2. С. 50–56.
70. Фізеші О. Й. Педагогіка: основи педагогіки, дидактика, теорія та методика виховання, школознавство: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2013. 390 с.
71. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник. Київ: Академвидав, 2009. 560 с.
72. Goleman D. Emotional Intelligence. New York: Bantam Books, 1995. 352 p.
73. Gross J. J. Handbook of Emotion Regulation / ed. by J. J. Gross. New York: Guilford Press, 2007. 654 p.
74. Havelia O., Havelia O. Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference, February 23, 2024. Amsterdam, The Netherlands: International Center of Scientific Research, 2024. P. 340–348.

75. Havelia O., Havelia O. Introduction of new art therapeutic practices of collage in the work of cultural and art institutions. Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference, February 23, 2024. Amsterdam, The Netherlands: International Center of Scientific Research, 2024. P. 340–348.
76. Havelia O., Havelia O. New trends in the development of the artistic space of art therapy: doodling and zentangle. Sectoral research XXI: characteristics and features: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VII International Scientific and Theoretical Conference, March 15, 2024. Chicago, USA: International Center of Scientific Research, 2024. P. 92–97.
77. McClelland D. C. The Achieving Society. Princeton: Van Nostrand, 1991. 512 p.
78. Mehrabian A. Nonverbal Communication. Chicago: Aldine-Atherton, 2012. 330 p.
79. Vroom V. H. Work and Motivation. New York: Wiley, 2019. 331 p.